

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра обліку та оподаткування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«ОБЛІК ТА ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З
НЕМАТЕРІАЛЬНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА»**

Студентки 2 курсу, 5м групи,
спеціальності 071 «Облік і
оподаткування»,
спеціалізації «Облік і
податковий консалтинг»

Папченко Анастасія
Свгеніївна

Науковий керівник
кандидат економічних наук,
доцент

Уманців Галина
Вікторівна

Гарант освітньої програми
доктор економічних наук,
професор

Король Світлана Яківна

Київ 2020

Київський національний торговельно-економічний університет

Факультет фінансів та обліку
Кафедра обліку та оподаткування
Ступінь вищої освіти «магістр»
Спеціальність «Облік і оподаткування»
Спеціалізація «Облік і податковий консалтинг»

Затверджую

Зав. кафедри _____ О.В.Фоміна
«__» _____ 2020 р.

**Завдання
на випускню кваліфікаційну роботу студентів**

Папченко Анастасія Євгеніївна
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи
2. «Облік та оподаткування операцій з нематеріальними активами підприємства»

Затверджена наказом ректора від «18» грудня 2019 р. № 4355

2. Строк здачі студентом закінченого роботи «01» грудня 2020 р.

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи

Метою дослідження є поглиблення теоретико-методичних засад обліку та оподаткування операцій з нематеріальними активами підприємства та розробка практичних рекомендацій щодо їх удосконалення.

Предметом дослідженняє сукупність теоретико - методичних та практичних аспектів обліку та оподаткуванням орендних операцій підприємства.

Об'єкт дослідження– процес обліку та оподаткуванням нематеріальних активів підприємства.

4. Консультанти по роботі (проекту) із зазначенням розділів, за якими здійснюється консультування:

Розділ	Консультант (прізвище, ініціали)	Підпис, дата	
		Завдання видано	Завдання виконано

5. Зміст випускної кваліфікаційної роботи

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З НЕМАТЕРІАЛЬНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність нематеріальних активів, їх класифікація та оцінка

1.2. Концептуальні засади обліку та оподаткування операцій з нематеріальними активами підприємства

Висновки за розділом 1

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З НЕМАТЕРІАЛЬНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА КОНСАЛТИНГОВИЙ ЦЕНТР УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГЕОРОЗВІДУВАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ

2.1. Фінансовий облік операцій з нематеріальними активами підприємства

2.2. Оподаткування операцій з нематеріальними активами підприємства

2.3. Облік операцій з нематеріальними активами в системі управління підприємством

Висновки за розділом 2

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ З НЕМАТЕРІАЛЬНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА КОНСАЛТИНГОВИЙ ЦЕНТР УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГЕОРОЗВІДУВАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ

3.1. Напрями і заходи удосконалення обліку операцій з нематеріальними активами підприємства

3.2. Удосконалення обліку операцій з нематеріальними активами підприємства за умов застосування інформаційних систем і технологій

Висновки за розділом 3

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

6. Календарний план виконання роботи

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1.	Вибір теми ВКР	15.11.2019	15.11.2019
2.	Узгодження плану та оформлення завдання	18.12.2019	18.12.2019
3.	Подання статті на кафедру	25.06.2020	25.06.2020
4.	Вступ. Розділ 1	25.06.2020	25.06.2020
5.	Розділ 2	14.09.2020	14.09.2020
6.	Розділ 3. Висновки	19.10.2020	19.10.2020
7.	Попередній захист	25.11.2020	25.11.2020
8.	Подання завершеної (переплетеної) роботи	01.12.2020	01.12.2020

7. Дата видачі завдання «   » _____ 2019 р.

8. Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи _____ Г.В.Уманців

9. Гарант освітньої програми _____ С.Я. Король

10. Завдання прийняв до виконання студент _____ А.Є.Папченко

11. Відгук наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи

Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи _____ Г.В.Уманців

12. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу

Випускна кваліфікаційна робота студента Папченко Анастасії Євгенівни може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

Гарант освітньої програми _____ С.Я. Король

Завідувач кафедри
обліку та оподаткування

_____ О.В. Фоміна

« _____ » грудня 2020 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З НЕМАТЕРІАЛЬНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	6
1.1. Економічна сутність нематеріальних активів, їх класифікація та оцінка....	6
1.2. Концептуальні засади обліку та оподаткування операцій з нематеріальними активами підприємства.....	11
Висновки за розділом 1.....	17
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З НЕМАТЕРІАЛЬНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА КОНСАЛТИНГОВИЙ ЦЕНТР УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГЕОРОЗВІДУВАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ.....	19
2.1. Фінансовий облік операцій з нематеріальними активами підприємства.....	19
2.2. Оподаткування операцій з нематеріальними активами підприємства.....	27
2.3. Облік операцій з нематеріальними активами в системі управління підприємством.....	36
Висновки за розділом 2.....	45
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ З НЕМАТЕРІАЛЬНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА КОНСАЛТИНГОВИЙ ЦЕНТР УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГЕОРОЗВІДУВАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ..	47
3.1. Напрями і заходи удосконалення обліку операцій з нематеріальними активами підприємства.....	47
3.2. Удосконалення обліку операцій з нематеріальними активами підприємства за умов застосування інформаційних систем і технологій.....	52
Висновки за розділом 3.....	58
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62
ДОДАТКИ.....	70

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах господарювання визначальним фактором стабільного функціонування підприємства, зростання його ринкової вартості та зміцнення фінансово-економічної позиції на ринках капіталу й інвестицій стають нематеріальні економічні ресурси. Ефективне формування і використання нематеріальних активів сучасним підприємством як важливого складника власного капіталу є необхідною умовою реалізації стратегій його розвитку, формування інвестиційної привабливості та забезпечення конкурентних переваг на галузевих ринках. При цьому в Україні існує низка проблем, пов'язаних з обліком нематеріальних активів, що зумовлено недосконалим законодавством, неповним висвітленням методології обліку тощо[50].

Облік нематеріальних активів знаходять своє відображення у дослідженнях І.М. Бойчук, Ф.Ф. Бутинця, В.П. Завгороднього, І.І. Пилипенка, С.Ф. Покропивного, К. Стендфілда та А. Торре, Г.В. Умніцтва ітн. Проблематику формалізації складників об'єкта нематеріальних активів у системі бухгалтерського обліку розглянуто в наукових публікаціях багатьох сучасних дослідників, зокрема Н.М. Королюк, Л. Едвінсон, М.С. Мелоун та ітн[50].

Питання обліку нематеріальних активів недостатньо розглядаються в фахових виданнях, а тому відповіді на питання щодо обліку нематеріальних активів знайти важко. Аналіз літературних джерел вказує на те, що для достовірного відображення операцій з нематеріальними активами в обліку та фінансовій звітності необхідно чітко розуміти, що таке нематеріальний актив, як об'єкт обліку, до якої групи нематеріальних активів слід віднести той чи інший вид нематеріального активу. Узагальнення існуючого досвіду щодо обліку нематеріальних активів вказує на те, що проблемними питаннями обліку нематеріальних активів є їх визначення, ідентифікація, класифікація.

Неоднозначність трактування основних понять призводить до того, що інформація про нематеріальні активи у фінансовій звітності не відповідає її принципам і не може бути корисною користувачам фінансової звітності в прийнятті ними управлінських рішень.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є поглиблення теоретико-методичних засад обліку та оподаткування операцій з нематеріальними активами підприємства та розробка практичних рекомендацій щодо їх удосконалення.

Визначена мета обумовила вирішення наступних завдань:

- ✓ уточнити економічну сутність нематеріальних активів, їх класифікація та оцінка, сформулювати пропозиції щодо їх удосконалення;
- ✓ розглянути концептуальні засади обліку та оподаткування нематеріальних активів;
- ✓ розглянути фінансовий облік операцій з нематеріальними активами підприємства;
- ✓ розкрити питання оподаткування нематеріальних активів;
- ✓ запропонувати напрями і заходи удосконалення обліку нематеріальних активів підприємства;
- ✓ проаналізувати існуючі варіанти організації обліку нематеріальних активів підприємства в інформаційних системах та технологіях, розробити пропозиції щодо удосконалення механізму інформаційного забезпечення.

Предметом дослідження є сукупність теоретико - методичних та практичних аспектів обліку та оподаткування операцій з нематеріальними активами підприємства.

Об'єкт дослідження – процес обліку та оподаткування нематеріальних активів підприємства.

Інформаційною базою наукового дослідження є первинна документація, реєстри обліку, звітність підприємства Консалтинговий центр українського державного георозвідувального інституту (дод.А), нормативно-правові акти,

статистичні матеріали Державної служби статистики України, аналітичні записки міністерств.

Методологічною основою наукової роботи є сукупність методів і прийомів, які використовувалися в процесі дослідження, а саме методи: теоретичного узагальнення – для розкриття сутності і змісту нематеріальних активів як економічної категорії та для визначення загальних положень та тенденцій розвитку обліку та оподаткування нематеріальних активів підприємства; порівняння – для розмежування понять та критичного аналізу різних поглядів науковців на досліджувані проблеми, індукції – для формування конкретного судження про стан обліку та оподаткування нематеріальних активів підприємства при дослідженні теоретичних та методологічних положень; дедукції – при дослідженні загальних правил і принципів відображення в обліку нематеріальних активів підприємства.

Основною науковою гіпотезою є припущення, що удосконаленням системи організаційних та методичних аспектів обліку та оподаткування нематеріальних активів підприємства, що дозволить отримати інформацію, яка забезпечить більш повну базу для прийняття управлінських рішень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретико – методичному обґрунтуванні та практичному вирішенні завдань, пов'язаних з удосконаленням системи обліку та оподаткування нематеріальних активів підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці та обґрунтуванні конкретних пропозицій щодо удосконалення існуючої системи обліку та оподаткування нематеріальних активів підприємства.

Апробація. Основні результати дослідження пройшли апробацію у науковій статті «Облік операцій з нематеріальними активами» опубліковані у Збірнику статей здобувачів ступіня вищої освіти (магістр) КНТЕУ.[44].

Структура і обсяг роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З НЕМАТЕРІАЛЬНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність нематеріальних активів, їх класифікація та оцінка

Нематеріальні активи являються унікальною економічною категорією, основні властивості яких полягають у відсутності матеріальної форми або другорядності, що пов'язано з домінантністю інтелектуальної (нематеріальної) складової, та наявність неадитивного впливу на процес їхнього використання суб'єктами господарювання.

Як показав аналіз нормативно-правових документів (дод.Б), немає однозначного визначення поняття «нематеріальні активи». Поняття «нематеріальні активи» тільки нещодавно почало застосовуватися в міжнародному стандарті бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи» і Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи».

Відповідно до НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи», нематеріальний актив - немонетарний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований [45].

Існують різні підходи до визначення нематеріальних активів (дод.В) – зокрема, нематеріальні активи розглядають як економічну сутність інтелектуальної власності, частина майна або активів організації, особливий вид прав, знання, ділову репутацію або інтелектуальний капітал організації [27].

У своїх дослідженнях американські вчені Є. Хендріксен та М. Ван Бреда наголошують, що нематеріальні активи являють собою об'єкти, які не мають речового втілення. Для того, щоб об'єкт був визнаний активом, необхідно, щоб його можна було виміряти, він був значущим і достовірним [71].

С. Грей та Б. Нідлз характеризують нематеріальні активи як довгострокові, які не мають фізичної форми, їх цінність проявляється в

юридичних правах і привілеях власника, а також в отриманні ним економічних вигод у майбутньому [13].

Як стверджує І. Бігдан, природа нематеріальних активів, проявляється в тому, що, не маючи фізичної субстанції, вони водночас є одним із видів ресурсів підприємства, являють певні права та переваги, які дозволяють власнику здійснювати підприємницьку діяльність з метою отримання економічних вигід. Зважаючи на відсутність матеріальної форми, нематеріальні активи стають відчутними тільки у процесі виробництва і реалізації продукції, при здійсненні управлінської діяльності. Лише у поєднанні із засобами та предметами праці і робочою силою проявляється ефект від їх використання [4].

Такі визначення певним чином характеризують економічну сутність нематеріальних активів, але не є визначальними для віднесення об'єктів до цієї категорії, оскільки нематеріальні активи також можуть міститись у (або на) фізичній субстанції, наприклад, компакт-диск та ін. У такому випадку суб'єкт господарювання оцінює, який об'єкт є більш важливим. Якщо матеріальний носій має вартість набагато меншу, ніж вартість самого нематеріального активу, то в обліку визнається об'єкт – нематеріальний актив, а матеріальний актив є лише засобом втілення нематеріального активу, носієм інформації щодо нематеріального активу.

Л. Мельничук [32] та ін. визначає економічну сутність досліджуваної економічної категорії як сукупність прав розпоряджатися об'єктами інтелектуальної та промислової власності, які підприємство утримує з метою використання у господарській діяльності для отримання доходу.

Стосовно нематеріальних активів М. Климова зазначає: "До них належать лише авторські майнові й немайнові права, ділова репутація та організаційні видатки". Аналогічної позиції дотримуються Г. Азгальдов і Н. Карпова [1]. Такий підхід заслуговує на увагу, оскільки через відсутність у досліджуваної категорії матеріальної складової у фінансовій звітності підприємств відображуються саме права на об'єкти нематеріальних активів, а не об'єкти прав.

Таким чином, нематеріальні активи це майно, що не має матеріально-натуральної форми, яке знаходиться у власності підприємства, контролюється підприємством за допомогою реалізації прав на отримання економічної вигоди і на обмеження доступу до неї інших осіб та використовується для здійснення діяльності і при цьому приносить їй економічну вигоду яка виражена у вигляді доходу.

Основними характерними рисами нематеріальних активів є [76]:

- ✓ відсутність матеріально-речовинної або фізичної форми;
- ✓ здатність приносити користь підприємству;
- ✓ використовуються протягом тривалого часу;
- ✓ велика ймовірність невизначеного розміру можливого
- ✓ прибутку від їх використання.

На особливу увагу, з нашої точки зору, заслуговують відмінності в рекомендаціях щодо класифікації нематеріальних активів відповідно до МСБО 38 та НП(С)БО 8 [45]. Об'єктом обліку нематеріальних активів в українському обліку є права на нематеріальні активи, а МСБО 38 не робить на це акцент. МСБО 38 [34] рекомендує певний перелік класів нематеріальних активів, який може змінюватися, тобто не вимагає обов'язковості, на відміну від НП(С)БО 8, який чітко визначає групи нематеріальних активів.

Базуючись на групуванні нематеріальних активів, згідно з НП(С)БО 8 потрібно систематизувати нематеріальні активи (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Класифікація об'єктів нематеріальних активів

Група	Рахунок	Об'єкт
1 – права користування природними ресурсами	121	<ul style="list-style-type: none"> - Право користування надрами. - Право користування іншими ресурсами природного середовища. - Право користування геологічною та іншою інформацією про природне середовище
2 – права користування майном	122	<ul style="list-style-type: none"> - Право користування земельною ділянкою (крім права постійного користування). - Право користування будівлею. - Право на оренду приміщення. - Інші подібні права

Продовження таблиці 1.1.

3 – права на комерційні позначення	123	<ul style="list-style-type: none"> - Право на торгові марки (знаки для товарів і послуг). - Право на комерційні (фірмові) найменування. - Інші подібні права
4 – права на об'єкти промислової власності	124	<ul style="list-style-type: none"> - Винаходи. - Корисні моделі. - Промислові зразки. - Сорти рослин. - Породи тварин. - Компонування (топографії) інтегральних мікросхем. - Комерційні таємниці, у тому числі ноу-хау. - Захист від недобросовісної конкуренції
5 – авторське право та суміжні з ним права	125	<ul style="list-style-type: none"> - Право на літературні, художні, музичні твори. - Право на комп'ютерні програми. - Право на програми для ЕОМ, компіляції даних (бази даних). - Право на фонограми, відеограми. - Право на передачі (програми) організацій мовлення. - Інші подібні права
6 – інші нематеріальні активи	127	<ul style="list-style-type: none"> - Право на провадження діяльності. - Використання економічних та інших привілеїв. - Інші подібні права

Джерело: розроблено на основі [49]

Суб'єкти господарювання мають право проводити класифікацію нематеріальних активів за іншими ознаками, якщо вважається така інформація суттєвою та корисною. На практиці бухгалтери використовують ще один вид класифікації нематеріальних активів – за процедурами обліку надходження нематеріальних активів, переоцінки, нарахування амортизації, вибуття нематеріальних активів, відображення у фінансовій звітності. Така класифікація посилює внутрішній контроль за обліком нематеріальних активів, а також сприяє додатковій корисній інформації для управлінського обліку, аналізу використання нематеріальних активів.

Наприклад, нематеріальні активи можна класифікувати відповідно до процедури обліку нарахування амортизації:

- нараховується амортизація на нематеріальні активи із визначеними строком корисного використання;
- не нараховується на нематеріальні активи з невизначеним строком корисного використання;
- не нараховується на нематеріальні активи, призначені для продажу.

Така додаткова інформація є корисною як для управлінського персоналу, так і для інших користувачів про амортизаційну політику суб'єкта господарювання.

У міжнародній практиці теж існує такий вид класифікації, наприклад, відповідно до ASA (American Society of Appraisers) нематеріальні активи класифікуються на [29]:

- нематеріальні активи з визначеним строком корисного використання – амортизація нараховується;
- нематеріальні активи з невизначеним строком корисного використання – амортизація не нараховується, і які у свою чергу теж поділяються на дві групи:
  - невідокремлені від підприємства;
  - невідокремлені від робітників.

Важливе значення для достовірного відображення операцій з нематеріальними активами у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності є те, до якого виду діяльності відносяться операції з нематеріальними активами. Операції з нематеріальними активами, як правило, відносяться до інвестиційної діяльності. Інформація про операції з нематеріальними активами наводиться у Звіті про сукупний дохід та у Звіті про рух грошових коштів, але у Звіті про сукупний дохід – це «інша діяльність», а у Звіті про рух грошових коштів – це «інвестиційна діяльність». Це означає, що одна й та сама операція з нематеріальними активами у Звіті про сукупний дохід відноситься до «іншої діяльності», а у Звіті про рух грошових коштів до «інвестиційної діяльності». На нашу думку, доцільно у Звіті про сукупний дохід відображати доходи і витрати за видами діяльності, які визначені у НП(С)БО 1 [53], тобто: операційна, фінансова, інвестиційна.

Таким чином, для організації обліку нематеріальних активів важливо обґрунтувати економічну сутність цієї облікової категорії та розробити науково обґрунтовану класифікацію. Оскільки в сучасних умовах інноваційного розвитку виробництва перелік об'єктів нематеріальних активів постійно

розширюється, удосконалення класифікації названих об'єктів дозволить уникнути викривлення показників обліку господарської діяльності та сформувати ефективні системи управління нематеріальними активами для підвищення ефективності виробництва. За результатами досліджень проблемних питань з обліку операцій з нематеріальними активами та відображення інформації про нематеріальні активи у фінансовій звітності встановлено коло питань, які необхідно вирішувати для практичного використання суб'єктами господарювання, а саме, це питання визначення нематеріального активу, його визнання, класифікація та відображення на рахунках обліку та у фінансовій звітності. Нами пропонується: доповнення умов визнання нематеріальних активів активами в НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи»; здійснювати класифікацію нематеріальних активів, відповідно до власних потреб для посилення внутрішнього контролю, управління, ефективного використання нематеріальних активів.

1.2. Концептуальні засади обліку та оподаткування операцій з нематеріальними активами підприємства

Нематеріальні активи унікальні за своїми характеристиками, своїм складом, за рівнем впливу на результати господарської діяльності та фінансовий стан підприємств. Проаналізувавши прийняті нормативні документи з бухгалтерського обліку, в тому числі обліку нематеріальних активів (дод.Б), можна виділити декілька рівнів нормативного регулювання (табл. 1.2.).

Перших три рівні регулюються на рівні держави і є обов'язковими для виконання усіма підприємствами та організаціями. При чому, документи певного рівня не повинні суперечити документам більш вищого рівня. Документи четвертого рівня формуються безпосередньо на підприємстві[42].

Основним нормативним документом, який визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання

фінансової звітності в Україні, є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

Таблиця 1.2

Основні рівні нормативного регулювання обліку нематеріальних активів

Рівні нормативного регулювання обліку нематеріальних активів		
I Рівень	Кодекси та закони	Господарський кодекс України, Податковий кодекс України, Цивільний кодекс України; Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні»
II Рівень	Стандарти бухгалтерського обліку, МСБО, МСФЗ	НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи»; НП(С)БО 7 «Основні засоби», МСБО 38 «Нематеріальні активи», МСБО, МСФЗ
III Рівень	План рахунків, інструкції, методичні рекомендації	План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій; Положення про інвентаризацію активів і зобов'язань; Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів
VI Рівень	Внутрішні документи підприємства	Наказ про облікову політику підприємства; Положення про бухгалтерію; Посадові інструкції з ведення обліку нематеріальних активів; Графік документообігу; Робочий план рахунків для обліку нематеріальних активів; Наказ про проведення інвентаризації

Джерело : сформовано на основі [42]

Закон надає право підприємству самостійно визначати облікову політику підприємства, обирає форму бухгалтерського обліку як певну систему реєстрів обліку, порядку і способу реєстрації та узагальнення інформації в них з дотриманням єдиних засад, встановлених цим Законом, та з урахуванням осо-

бливостей своєї діяльності і технології обробки облікових даних, розробляти систему і форми внутрішньогосподарського управлінського) обліку, звітності і контролю господарських операцій, визначає права працівників на підписання бухгалтерських документів, затверджувати правила документообігу і технологію обробки облікової інформації, додаткову систему рахунків і реєстрів аналітичного обліку, може виділяти на окремий баланс філії, представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи, які зобов'язані вести бухгалтерський облік, з наступним включенням їх показників до фінансової звітності підприємства.

З переходом на МСФЗ проблемним є питання визнання внутрішньо генерованих нематеріальних активів і відображення їх у фінансовій звітності. Дуже часто такі нематеріальні активи не відповідають критеріям визнання, зазначених в МСБО 38[34]. Внутрішньо генеровані бренди, заголовки, назви видань, переліки клієнтів та інші подібні за своєю сутністю об'єкти не слід визнавати як нематеріальні активи за МСФЗ. Отже підприємства, які вели облік за НП(С)БО і відобразили зазначені вище об'єкти обліку у балансі, повинні припинити їх визнання через списання. Запровадження цього заходу значно звужить коло НМА підприємства, але будуть дотримані вимоги МСФЗ. Відповідно до параграфу 20 МСБО 38 подальші витрати на бренди, заголовки, клієнтські бази та інші аналогічні нематеріальні активи (незалежно від того, чи є вони придбані чи внутрішньо генеровані) завжди визнаються як витрати періоду, в якому вони понесені [77].

Існують також розбіжності у міжнародній і вітчизняній практиці щодо вживання термінів «товарні знаки», «знаки обслуговування», «торговельна марка» і «знаки для товарів і послуг». Світова практика пішла шляхом розмежування: товарні знаки відрізняють товари, а знаки обслуговування – послуги. В законодавстві України поєднано ці об'єкти інтелектуальної власності і передбачається правова охорона торговельної марки (знака для товарів та послуг). Відповідно до Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15.12.1993 р. № 3689-12, вживається термін «знак» –

це позначення, за яким товари і послуги одних осіб відрізняються від товарів і послуг інших осіб. У Цивільному кодексі України відносно знаку для товарів і послуг вживається термін «торговельна марка». Відповідно до ст. 492 Цивільного кодексу встановлюється право інтелектуальної власності на торговельну марку. Торговельною маркою може бути будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, які придатні для вирізнення товарів (послуг), що виробляються (надаються) однією особою, від товарів (послуг), що виробляються (надаються) іншими особами. Такими позначеннями можуть бути, зокрема, слова, літери, цифри, зображувальні елементи, комбінації кольорів. Введення єдиного підходу до формування термінології у вітчизняній і міжнародній практиці сприятиме спрощенню і покращенню обліку цих активів[77].

До внутрішніх документів, що регулюють ведення обліку і складання звітності віднесено: наказ про облікову політику підприємства; положення про бухгалтерську службу; посадові інструкції щодо ведення обліку нематеріальних активів; графік документообігу; робочий план рахунків для обліку нематеріальних активів; наказ про проведення інвентаризації.

Проте, необхідно звернути увагу на те, що є розбіжності у формуванні наказу про облікову політику відповідно до вітчизняного законодавства і М(С)БО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки». Згідно з Розділом 1 ст. 1 Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» і Розділом 1 п. 3 НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності. Відповідно до параграфу 5 М(С)БО 8 облікові політики – це конкретні принципи, основи, домовленості, правила та практика, застосовані суб'єктом господарювання при складанні та поданні фінансової звітності. За вітчизняним тлумаченням облікова політика поширюється на ведення бухгалтерського обліку і складання та подання фінансової звітності, а за МСБО лише на складання та подання фінансової

звітності. Тобто, в Міжнародних стандартах не прописано необхідність складання окремого документа, в якому буде розкрито облікову політику суб'єкта господарювання. Отже, наявність наказу про облікову політику підприємства не є обов'язковою умовою ведення обліку за МСБО. Одночасно необхідно наголосити, що наявність наказу про облікову політику не суперечить МСБО. Для складання цього наказу у вітчизняній практиці було розроблено і затверджено Наказ МФУ «Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства», від 27.06.2013 № 635. В цих рекомендаціях зазначено, що в розпорядчому документі (наказі про облікову політику) необхідно розкрити інформацію стосовно амортизації і переоцінки нематеріальних активів [77].

Методи амортизації нематеріальних активів, у разі якщо вони обліковуються за первісною вартістю, обираються підприємством самостійно з урахуванням очікуваного способу отримання економічних вигод від його використання. Якщо при виборі методу амортизації нематеріального активу неможливо визначити умови отримання майбутніх економічних вигод, то амортизація нараховується із застосуванням прямолінійного методу. Нематеріальні активи з невизначеним строком корисного використання амортизації не підлягають. Аналогічні положення викладено в МСБО 38, але на відміну від НП(С)БО 8 [45] в параграфі 99 МСБО 38 зазначено, що існують припущення щодо окремих випадків, коли дозволяється включати суми амортизаційних відрахувань до балансової вартості інших активів (наприклад, амортизацію ліцензії, патенту до собівартості виробленої продукції, що безпосередньо пов'язана з її виготовленням) [34]. Також в НП(С)БО 28 зазначено, що суб'єкт господарювання повинен перевіряти зменшення корисності НМА з невизначеним строком корисної експлуатації на дату річного балансу підприємства, а за МСБО 38 і МСБО 36 цю процедуру необхідно проводити щорічно та кожного разу, коли є ознака можливого зменшення корисності нематеріального активу. В МСБО 38 зазначено, що оцінку нематеріальних активів після первісного визнання можна проводити за

моделлю собівартості або моделлю переоцінки [29]. Аналогічний підхід викладено в НП(С)БО 8, тобто суб'єкт господарювання повинен визначитися, яку з моделей оцінки доцільно обрати для своєї облікової політики.

В методичних рекомендаціях № 635 і НП(С)БО 8 зазначено, що підприємство може здійснювати переоцінку за справедливою вартістю на дату балансу тих нематеріальних активів, щодо яких існує активний ринок. У разі переоцінки окремого об'єкта нематеріального активу слід переоцінювати всі інші активи групи, до якої належить цей нематеріальний актив (крім тих, щодо яких не існує активного ринку). Аналогічно, у параграфі 73 МСБО 38 зазначено, що об'єкти НМА в межах класу потрібно оцінювати одночасно, щоб запобігти вибірковій переоцінці активів та відображенню у фінансовій звітності сум, які являють собою суміш витрат та вартостей на різні дати [2]. До питання переоцінки НМА за справедливою вартістю необхідно підходити виважено і встановити чи існує абсолютно активний ринок аналогічних НМА, тобто ринок, на якому постійно здійснюються подібні операції за доступними цінами. До цього питання потрібно підходити з позиції обережності, тому що не всі ринки нематеріальних активів мають активні продажі. До НМА, що не мають активного ринку можна віднести торгові марки, права на публікації музичних творів або фільмів, патенти тощо. Отже, у багатьох випадках доцільніше буде застосовувати для НМА модель собівартості[77].

Відповідно для облікової політики за МСБО 38 можна обрати найбільш доцільний механізм переоцінки НМА (індексний метод або згортання амортизації та балансової вартості активу). Згідно з параграфом 80 а) МСБО 38 індексний метод полягає в перерахуванні амортизації пропорційно до зміни валової балансової вартості активу так, що балансова вартість активу після переоцінки дорівнює його переоціненій вартості. Застосування індексного методу також розкрито в п. 21 НП(С)БО 8. Також, згідно з параграфом 80 б) МСБО 38 можливе застосування механізму згортання амортизації та балансової вартості активу через вилучення амортизації з валової балансової вартості активу, а чисту суму перераховують до переоціненої вартості активу.

Цей підхід не розкрито в НП(С)БО 8, тому він не застосовується у вітчизняній практиці.

Періодичність переоцінки необхідно проводити з такою регулярністю, щоб залишкова вартість НМА на звітну дату суттєво не відрізнялася від його справедливої вартості. У вітчизняному законодавстві склалася така ситуація, що нормативні документи одного і різних рівнів мають деякі розбіжності, або суперечать одне одному. Ця ситуація вкрай негативно впливає на проведення операцій з НМА і їх облік. У суперечливих трактуваннях нормативних документів необхідно діяти, як відзначає В. М. Пархоменко, таким чином: «якщо розпорядження двох нормативних актів одного рівня суперечать одне одному, то на практиці необхідно застосовувати розпорядження акту, виданого пізніше. Коли одне одному суперечать розпорядження конкретного нормативного документа, то при вирішенні проблеми необхідно з'ясувати яка із суперечних норм містить загальні розпорядження щодо розглянутого питання, а яка носить спеціальний характер» [43].

Таким чином, незважаючи на адаптацію вітчизняної практики обліку до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та звітності нині зберігаються національні відмінності в обліку нематеріальних активів. Тому нагальною потребою залишаються питання реформування бухгалтерського обліку та створення відповідної нормативної бази. Приймаючи до уваги існуючі проблеми щодо нормативного забезпечення обліку нематеріальних активів підприємства, вважаємо за доцільне запропонувати такі шляхи їх вирішення, а саме: гармонізація нормативного обліку нематеріальних активів до міжнародних стандартів; визначення єдиних критеріїв ідентифікації нематеріальних активів; постійне оновлення та удосконалення законодавчої бази, що регулює захист авторських, ліцензійних та патентних прав тощо.

Висновки за розділом 1

Дослідження теоретичних основи обліку та оподаткування операцій з нематеріальними активами підприємства дозволило зробити наступні висновки:

Нематеріальні активи це майно, що не має матеріально-натуральної форми, яке знаходиться у власності підприємства, контролюється підприємством за допомогою реалізації прав на отримання економічної вигоди і на обмеження доступу до неї інших осіб та використовується для здійснення діяльності і при цьому приносить їй економічну вигоду яка виражена у вигляді доходу.

Нематеріальні активи можна класифікувати відповідно до процедури обліку нарахування амортизації:

- нараховується амортизація на нематеріальні активи із визначеними строком корисного використання;
- не нараховується на нематеріальні активи з невизначеним строком корисного використання;
- не нараховується на нематеріальні активи, призначені для продажу.

Така додаткова інформація є корисною як для управлінського персоналу, так і для інших користувачів про амортизаційну політику суб'єкта господарювання.

Рівні законодавчого та нормативного регулювання бухгалтерського обліку у т. ч. нематеріальних активів включають зовнішні і внутрішні нормативні документи. З переходом на МСФЗ проблемним є питання визнання внутрішньо генерованих нематеріальних активів і відображення їх у фінансовій звітності.

Приймаючи до уваги існуючі проблеми щодо нормативного забезпечення обліку нематеріальних активів підприємства, вважаємо за доцільне запропонувати такі шляхи їх вирішення, а саме: гармонізація нормативного обліку нематеріальних активів до міжнародних стандартів; визначення єдиних критеріїв ідентифікації нематеріальних активів; постійне оновлення та удосконалення законодавчої бази, що регулює захист авторських, ліцензійних та патентних прав тощо.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З НЕМАТЕРІАЛЬНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА КОНСАЛТИНГОВИЙ ЦЕНТР УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГЕОРОЗВІДУВАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ (КЦУДГІ)

2.1. Фінансовий облік операцій з нематеріальними активами підприємства

Фінансовий облік нематеріальних активів ведеться для кожного об'єкта за такими групами[47]:

- права користування майном (право користування земельною ділянкою відповідно до земельного законодавства, право користування будівлею, право на оренду приміщень);
- права на комерційні позначення (торгові марки, знаки для товарів і послуг, комерційні, фірмові найменування);
- незавершені капітальні інвестиції у нематеріальні активи;
- права на об'єкти промислової власності (право на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин, породи тварин, компонування (топографії) інтегральних мікросхем, комерційні таємниці, ноу-хау, захист від недобросовісної конкуренції);
- інші нематеріальні (право на провадження діяльності, право на використання економічних та інших привілеїв, право на використання вигод від скорочення викидів парникових газів).

На кожний об'єкт нематеріальних активів бухгалтерією підприємства, за даними акту введення в господарський обіг, відкривається інвентарна картка обліку об'єкта інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів. Допускається також ведення аналітичного обліку в одній інвентарній картці групи однотипних за призначенням та умовами використання об'єктів, що вводяться (надійшли) у господарський обіг в одному календарному місяці та закріплюються за відповідальною особою.

Облікова модель відображення об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів перебуває в процесі розроблення раціональних

форм первинного спостереження та документації. На сьогодні для обліку наявності та руху нематеріальних активів застосовують типові форми, затверджені наказом Міністерства фінансів [47]. Порядок їх застосування під час оформлення операцій з рухом нематеріальних активів відображено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Типові форми первинного обліку нематеріальних активів та порядок їх застосування

Номер форми	Типова форма та назва документа	Сфера застосування	Підстава для оформлення	Кількість примірників
НА-1	Акт введення в господарський обіг об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів " (Додаток 3)	Для оформлення операцій із введення в господарський обіг і використання окремих придбаних об'єктів права інтелектуальної власності підприємств, установ та організ., незалежно від форм власності	Технічна, науково-технічна та інша документація (ліцензійний договір, авторський договір, патент)	Складає в одному примірнику на кожний окремий об'єкт приймальна комісія
НА-2	Інвентарна картка обліку об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів"	Для аналітичного обліку об'єктів права інтелектуальної власності	Акт введення в господарський обіг об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів (типова ф. № НА-1); Акт вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуал.власності у складі нематеріальних активів (типова ф. № НА-3)	Заповнюють в одному примірнику та ведуть в бухгалтерії на кожен об'єкт чи групу об'єктів
НА-3	Акт вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів"	Для оформлення вибуття об'єктів нематеріальних активів під час їх списання	Зазначають причини вибуття (закінчення / дострокового припинення строку дії: майнових прав, договору на використання майнових прав, ліцензійного договору тощо)	Складає у двох примірниках призначена комісія, затверджує керівник підприємства
НА-4	Інвентаризаційний опис об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів"	Для оформ. даних інвентар. окремо за кожним місцем знаход. об'єктів права інтелект. Власн.та за кожною відповідальною особою	Наявність об'єктів права інтелектуальної власності встановлюється за документами, що були підставою для їх оприбуткування	Складає в одному примірнику призначена інвентаризаційна комісія

Джерело: побудовано автором за матеріалами [14]

При оприбуткуванні нематеріального активу на підприємстві КЦУДГП оформляється Акт введення в господарський оборот права інтелектуальної власності у складі НА (типова форма № НА-1). Акт застосовується [14]:

- 1) для оформлення зарахування до складу нематеріальних активів окремих об'єктів;
- 2) для обліку вводу їх в експлуатацію, за винятком тих випадків, коли введення об'єктів в дію повинно, у відповідності з існуючим законодавством, оформлятися в особливому порядку.
- 3) для оформлення внутрішнього переміщення нематеріальних активів із одного підрозділу (відділу, дільниці) в інший.
- 4) для оформлення вибуття окремих об'єктів нематеріальних активів застосовують Акт вибуття (ліквідації) права інтелектуальної власності у складі НА (типова форма № НА-3). Документ застосовується для оформлення вибуття нематеріальних активів при повному або частковому їх списанні. Акт складається у двох примірниках комісією, призначеною керівником підприємства, затверджується керівником або особою, на те уповноваженою.
- 5) для нарахування амортизації нематеріальних активів та відображення її в обліку застосовують «Відомість обліку нематеріальних активів і нарахування амортизації» (форма № ВНА-1).

Нарахування амортизації нематеріальних активів (крім права постійного користування земельною ділянкою) здійснюється протягом строку їх корисного використання, який встановлюється підприємством/установою (у розпорядчому акті) при визнанні цього об'єкта активом (при зарахуванні на баланс). Нематеріальні активи з невизначеним строком корисного використання амортизації не підлягають. До нематеріальних активів з невизначеним строком корисного використання належать ті, щодо яких підприємством/установою не визначено обмеження строку, протягом якого очікується збільшення грошових коштів (чи їх еквівалентів) від використання таких нематеріальних активів. При

визначенні строку корисного використання об'єкта нематеріальних активів слід ураховувати[30]:

- ✓ строки корисного використання подібних активів;
- ✓ моральний знос, що передбачається;
- ✓ правові або інші подібні обмеження щодо строків його використання;
- ✓ очікуваний спосіб використання нематеріального активу підприємством/установою;
- ✓ залежність строку корисного використання нематеріального активу від строку корисного використання інших активів підприємства/установи.

Для нарахування амортизації нематеріальних активів підприємство може застосовувати строки їх корисного використання, встановлені податковим законодавством.

Нематеріальний актив списується в разі його вибуття внаслідок безоплатної передачі або неможливості отримання підприємством надалі економічних вигоди від його використання. Фінансовий результат від вибуття об'єктів нематеріальних активів визначається як різниця між доходом від вибуття (за вирахуванням непрямих податків і витрат, пов'язаних з вибуттям) та їх залишковою вартістю. Реєстри аналітичного обліку нематеріальних активів, що вибули, додаються до документів, якими оформлені факти вибуття цих об'єктів.

Аналітичний облік ведеться за кожним об'єктом окремо в Інвентарній картці об'єкта права інтелектуальної власності у складі НА (типова форма №НА-2) та в Інвентарному описі об'єктів права інтелектуальної власності у складі НА (типова форма № НА-4).

Синтетичний облік нематеріальних активів ведуть на рахунку 12 "Нематеріальні активи" за субрахунками [54]:

- 121 "Права користування природними ресурсами",
- 122 "Права користування майном",

- 123 "Права на знаки для товарів і послуг",
- 124 "Права на об'єкти промислової власності",
- 125 "Авторські та суміжні з ними права",
- 127 "Інші нематеріальні активи".

По дебету рахунка 12 "Нематеріальні активи" та його субрахунків ведуть облік надходження (придбання, виготовлення, безоплатне одержання від Інших юридичних осіб) нематеріальних активів, а також суми дооцінки; по кредиту - вибуття нематеріальних активів (внаслідок реалізації, ліквідації, безоплатної передачі), а також суми їх уцінки.

Для обліку витрат підприємства на придбання (створення) нематеріальних активів використовується рахунок 154 придбання (створення) нематеріальних активів”[54].

Розглянемо кореспонденцію рахунків зі створення нематеріального об'єкту інтелектуальної власності. Загальну схему облікових операцій наведено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Кореспонденція рахунків з обліку операцій зі створення нематеріального активу на КЦУДГІ

№ пор.	Первинний документ	Зміст операції	Типова кореспонденція рахунків		Кореспонденція рахунків, яку застосовує підприємство		
			Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Облікова картка по рахунку 20	Нараховуються витрати, понесені впродовж розробок у зв'язку зі створенням НМА	15	20	154	203	30000
2	Рахунок-фактура, банківська виписка	Сплачено збір за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкт промислової власності	37	311	377	311	5500
3	Регістри бухгалтерського обліку по рахункам 15, 37	Зараховано сплачений збір до складу капітальних інвестицій	154	37	154	377	3250
4	Наказ керівника підприємства	Нараховано винагороду автору - штатному робітнику	15	661	154	661	45000

		підприємства					
5	Ел. документ в ІС «Розрахунок заробітної плати»	Нараховано ЄСВ	15	651	154	651	1100
6	Регістри бухгалтерського обліку, Свідоцтво на право інтелектуальної власності	Право на об'єкт інтелектуальної власності зараховується до складу НМА	124	15	127	154	10000

Закінчення таблиці 2.2

Проведення з обліку операцій з придбання нематеріальних активів мають наступний вигляд (табл. 2.3.):

Таблиця 2.3.

Кореспонденція рахунків з обліку операцій з придбання нематеріального активу КЦУДГІ

№ пор.	Первинний документ	Зміст операції	Типова кореспонденція рахунків		Кореспонденція рахунків, яку застосовує підприємство		
			Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Рахунок-фактура, Договір, Банківська виписка	Здійснено оплату за торгової марку	37	31	371	311	12000
2	Податкова накладна	Включено суму ПДВ до податкового кредиту	641	644	641	644	2000
3	Регістри бух. Обліку	Оприбутковано право на торгової марку	15	37	154	371	12000
					127	154	10000
4	Податкова накладна	Відображено податкові розрахунки з ПДВ	644	37	644	371	2000
5	Договір з юридичною компанією	Отримано юридичні послуги з оформлення права на торгової марку, які збільшують балансову вартість нематеріального активу	15	63	154	634	6000
					127	154	5000
6	Податкова накладна	Включено суму ПДВ до податкового кредиту	641	63	641	631	1000

Порядок облікових записів щодо надходження нематеріальних активів визначається виходячи з джерела такого надходження. Підприємства можуть створювати нематеріальні активи власними силами, купувати за грошові кошти, одержувати безкоштовно, в обмін на інші об'єкти або в якості внеску до статутного капіталу.

При придбанні нематеріального активу в обмін на подібні об'єкти первісна вартість такого активу дорівнює залишковій вартості переданого нематеріального активу. Якщо залишкова вартість переданого об'єкта перевищує його справедливу вартість, то у цьому випадку, первісна вартість придбаного нематеріального активу дорівнює справедливій вартості переданого активу. Різниця між справедливою і залишковою вартістю нематеріального активу буде включена до витрат звітного періоду[61].

Початкова вартість нематеріального активу, придбаного в обмін (або частковий обмін) на неподібний об'єкт, дорівнює справедливій вартості переданого нематеріального активу, збільшеній (зменшеній) на суму грошових коштів або їх еквівалентів, передану (отриману) при обміні.

Кореспонденцію рахунків в бухгалтерському обліку по даній операції можемо відобразити у Дод. Г.

При внесенні нематеріальних активів до статутного капіталу первісною вартістю таких нематеріальних активів визнається узгоджена засновниками (учасниками) підприємства справедлива вартість. Порядок оцінки внесків учасників до статутного капіталу визначається в засновницьких документах товариства та відображається в обліку наступними проводками (на прикладі отримання прав на оренду приміщення –(дод. Д).

Списання нематеріального активу з балансу на КЦУДГІ здійснюється внаслідок:

- реалізації нематеріальних активів (з переходом права власності на них);
- реалізації права на користування або розпорядження нематеріальними активами (без переходу права власності на самі нематеріальні активи);
- здійснення фінансових вкладень нематеріальними активами до статутного капіталу інших підприємств;
- безплатної передачі об'єкта нематеріальних активів;
- ліквідації об'єкта нематеріальних активів за ініціативою власників;
- нестачі нематеріальних активів, виявленої при інвентаризації.

В кожному із зазначених випадків виконується схема, подана у дод.З.

Облік вибуття нематеріальних активів полягає у тому, що вони можуть вибувати з підприємства у результаті: ліквідації після закінчення нормативного терміну їх корисного використання (фізичного, морального зносу); реалізації; безоплатної передачі іншим юридичним і фізичним особам; інвестування (вкладу) у статутний капітал інших підприємств.

Отже, аналітичний облік нематеріальних активів на підприємстві КЦУДГІ не ведеться, тому ми пропонуємо вести аналітику по кожному об'єкту з поділом на такі групи:

- ✓ права користування природними ресурсами (право користування надрами, іншими ресурсами природного середовища, геологічною та іншою інформацією про природні середовища);
- ✓ права користування майном (права користування земельною ділянкою, будівлею, право на оренду приміщень тощо);
- ✓ право на знаки для товарів і послуг (товарні знаки, торгові марки, фірмові назви та ін.);
- ✓ права на об'єкти промислової власності (право на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорт рослин, породи тварин, ноу-хау, захист від недобросовісної конкуренції та ін.);
- ✓ авторські і суміжні з ними права (право на літературні й музикальні твори, право власності на програми для ЕОМ, на базу даних, які систематизовані для обробки за допомогою ЕОМ, та ін.);
- ✓ інші нематеріальні активи (право на здійснення діяльності, використання економічних та інших привілеїв, місце на фондовій, товарній біржі, до вартості якого входять усі витрати, пов'язані з практичним використанням цього місця для самого підприємства) та ін.

Оскільки всі свої нематеріальні активи підприємство КЦУДГІ відображає на рахунку 127 (Дойд. Е), пропонуємо до цього рахунку відкрити аналітичні рахунки:

- 127.1 «Патент на винахід»;

- 127.2 «Програмне забезпечення»;
- 127.3 «Права користування майном».

Отже, бухгалтерський облік нематеріальних активів являє собою складний і багатогранний процес, тому що нематеріальні активи підприємства здатні приносити надприбутки, але тільки у тому випадку, коли вони знаходяться на балансі господарюючого суб'єкта. Синтетичний облік нематеріальних активів ведеться на рахунку 12 "Нематеріальні активи". Запропоновані аналітичні рахунки до рахунку 127 дозволить підприємству ефективно виконувати облік та контроль об'єктів обліку, що в свою чергу впливає на ефективне управління підприємства в цілому.

2.2. Оподаткування операцій з нематеріальними активами підприємства

У податкового обліку будь-які операції з нематеріальними активами розглядаються з позиції товару.

Прибуток платників податку, включаючи підприємства, засновані на власності окремої фізичної особи, оподатковується за ставкою 18 відсотків до отриманого прибутку об'єкта оподаткування.

Відповідно до Податкового кодексу України [48] об'єктом оподаткування операцій з нематеріальними активами є операції платників податку з продажу товарів (робіт, послуг) на митній території України. До продажу товарів віднесені будь-які операції, що здійснюються відповідно до договорів купівлі-продажу, міни, поставки та інших цивільно-правових договорів, що передбачають передачу прав власності на такі товари за компенсацію незалежно від строків її надання, а також операції з безоплатного надання товарів. Не належать до продажу операції з передачі товарів у межах договорів комісії (консигнації), поруки, доручення, схову (відповідального зберігання), довірчого управління, оренди-лізингу, інших цивільно-правових договорів, що не передбачають передачу права власності на такі товари іншій особі.

Постачання послуг - будь-яка операція, що не є постачанням товарів, чи інша операція з передачі права на об'єкти права інтелектуальної власності та

інші нематеріальні активи чи надання інших майнових прав стосовно таких об'єктів права інтелектуальної власності, а також надання послуг, що споживаються в процесі вчинення певної дії або провадження певної діяльності. [48, п.п. 14.1.185].

Продаж послуг (результатів робіт), зокрема, містить права на користування або розпорядження товарами у межах договорів оренди (лізингу), продаж, ліцензування або інші способи передачі права на патент, авторське право, торговий знак, інші об'єкти права інтелектуальної, в тому числі промислової, власності [48, п.п. 14.1.203].

База оподаткування операцій з продажу товарів (робіт, послуг) визначається виходячи з їх договірної (контрактної) вартості, визначеної за вільними або регульованими цінами (товарами) з урахуванням акцизного збору, ввізного мита, інших загальнодержавних податків і зборів (обов'язкових платежів), за винятком податку на додану вартість, що включаються до ціни товарів згідно із законами України з питань оподаткування. До складу договірної (контрактної) вартості включаються будь-які суми коштів, вартість матеріальних і нематеріальних активів, що передаються платнику податків безпосередньо покупцем або через будь-яку третю особу у зв'язку з компенсацією вартості товарів (робіт, послуг), проданих (виконаних, наданих) таким платником податку. Об'єкт оподаткування оподатковується за ставкою 20 відсотків. Податок становить 20 відсотків бази оподаткування, додається до ціни товарів (робіт, послуг).

Продаж товарів (робіт, послуг) здійснюється за договірними (контрактними) цінами з додатковим нарахуванням податку на додану вартість.

Платник податку зобов'язаний надати покупцеві податкову накладну встановленого зразка. Вона є звітним податковим документом і одночасно розрахунковим документом.

Податкова накладна виписується на кожну повну або часткову поставку товарів (робіт, послуг).

Датою виникнення податкових зобов'язань з продажу товарів (робіт, послуг) вважається дата, яка припадає на податковий період, протягом якого відбувається будь-яка з подій, що сталася раніше[48]:

- або дата зарахування коштів від покупця (замовника) на банківський рахунок платника податку як оплата товарів (робіт, послуг), що підлягають продажу, а у разі продажу товарів (робіт, послуг) за готівкові грошові кошти
- дата їх оприбуткування у касі платника податку, а при відсутності такої – дата інкасації готівкових коштів у банківській установі, що обслуговує платника податку;
- або дата відвантаження товарів, а для робіт (послуг) – дата оформлення документа, що засвідчує факт виконання робіт (послуг) платником податку.

Податковий кредит звітного періоду складається із сум податків, сплачених (нарахованих) платником податку у звітному періоді у зв'язку з придбанням товарів (робіт, послуг), вартість яких належить до складу валових витрат виробництва (обігу) та основних фондів або нематеріальних активів, що підлягають амортизації.

Датою виникнення права платника податку на податковий кредит вважається дата здійснення першої з подій:

- ✓ або дата списання коштів з банківського рахунку платника податку в оплату товарів (робіт, послуг), дата виписки відповідного рахунку (товарного чека) – у разі розрахунків з використанням кредитних дебетових карток або комерційних чеків;
- ✓ або дата отримання податкової накладної, що засвідчує факт придбання платником податку товарів (робіт, послуг).

Особи, які підпадають під визначення платників податку, зобов'язані зареєструватися як платники податку в органі державної податкової служби за місцем їх знаходження. Таким особам присвоюється індивідуальний

податковий номер, що використовується для справляння податку, і заявникові надається свідоцтво про реєстрацію як платника податку.

Операції придбання нематеріальних активів на КЦУДГІ здійснюються на умовах договору їх купівлі за ціною сторін угоди.

Нематеріальні активи можуть надходити:

- 1) на безоплатній основі;
- 2) на умовах внесення засновниками господарського товариства як внески до статутного капіталу;
- 3) на умовах придбання за рахунок коштів підприємства;
- 4) як придбання на умовах обміну;
- 5) на умовах здійснення сумісної діяльності;
- 6) як створені на підприємстві своїми силами;
- 7) як створені на підприємстві з залученням сторонніх виконавців на договірній основі;
- 8) на умовах їх подальшої реалізації іншим особам;
- 9) на умовах, що не передбачають права власності на таке майно, до якого віднесені нематеріальні активи.

Операції надходження (придбання) нематеріальних активів на безоплатній основі, тобто безоплатно надані товари – це, відповідно до Податкового кодексу України, товари, а саме нематеріальні активи, що надаються платником податку згідно з договорами дарування, іншими договорами, які не передбачають грошової або іншої компенсації вартості таких матеріальних цінностей і нематеріальних активів чи їх повернення, або без укладання таких угод, а також товари, передані юридичній чи фізичній особі на відповідальне зберігання і використання нею в її виробничому або господарському обороті.

З позиції оподаткування згідно з Податковим кодексом України вартість товарів, а саме нематеріальних активів, безоплатно наданих платникові податку у звітному періоді, за винятком випадків, коли такі безоплатні товари отримуються неприбутковими організаціями у порядку, визначеному

Податковим кодексом України, або такі операції здійснюються між платником податку та його відокремленими підрозділами, що не мають статусу юридичної особи, включаються до доходу.

Джерелами фінансування придбання нематеріальних активів є прибуток підприємства.

Під час надходження (придбання) нематеріальних активів за рахунок коштів підприємства слід враховувати затрати на приведення їх до стану, в якому вони придатні для використання. Це витрати, пов'язані з проведенням додаткової експертизи, навчання персоналу, матеріальні витрати тощо. При цьому слід враховувати вимоги кодексу, яким передбачено, що не належать до складу витрат будь-які витрати, не підтверджені відповідними розрахунковими, платіжними та іншими документами, обов'язковість ведення і зберігання яких передбачена правилами ведення податкового обліку. У разі втрати, знищення або зіпсування зазначених документів платник податку має право письмово заявити про це до податкового органу та здійснити заходи, необхідні для поновлення таких документів.

Операції надходження (придбання) нематеріальних активів виробничого призначення за рахунок коштів підприємства відповідно до Податкового кодексу України є об'єктом оподаткування податком на додану вартість.

Операції надходження (придбання) нематеріальних активів на умовах обміну – це бартер (товарний обмін) – господарська операція, що передбачає проведення розрахунків за товари (роботи, послуги), саме нематеріальні активи у цьому випадку, у будь-якій формі, іншій ніж грошова, включаючи будь-які види заліку та погашення взаємної заборгованості, внаслідок яких не передбачається зарахування коштів на рахунки продавця для компенсації вартості таких товарів (робіт, послуг) [48].

З позиції оподаткування прибутку товарообмінні (бартерні) операції є операціями особливого виду. Доходи та витрати від здійснення товарообмінних (бартерних) операцій визначаються платником податку виходячи з договірної ціни такої операції, але не нижчої за звичайні ціни. Платник податку

щоквартально подає розрахунок фінансових результатів товарообмінних (бартерних) операцій разом з податковою декларацією про прибуток до податкового органу за місцезнаходженням такого платника податку.

Звичайна ціна – це ціна продажу товарів (робіт, послуг) продавцем (у цьому випадку об'єктів нематеріальних активів), включаючи суму нарахованих (сплачених) відсотків, вартість іноземної валюти, що може бути отримана у разі їх продажу особам, які не пов'язані з продавцем при звичайних умовах ведення господарської діяльності.

Операції надходження (придбання) нематеріальних активів на умовах обміну, тобто на товарообмінній (бартерній) основі, підпадають під дію Податкового кодексу України. Операції надходження (придбання) нематеріальних активів на умовах здійснення сумісної діяльності на території України належать до господарської діяльності з метою отримання доходу. Спільна діяльність без створення юридичної особи провадиться на підставі договору про спільну діяльність, що передбачає об'єднання коштів або майна учасників для досягнення спільної господарської мети.

Отриманий прибуток від спільної діяльності спрямовується на нарахування та утримання податку на прибуток у розмірі 18 відсотків нарахованої суми прибутку та на сплату об'єкта нематеріального активу на умовах договору купівлі-продажу або на умовах відповідної компенсації.

Операції надходження (придбання) нематеріальних активів, створених на підприємстві своїми силами передбачають їх розробку самим підприємством за рахунок складу витрат. Але придбання таких нематеріальних активів на баланс за ціною, що перевищує здійснені підприємством витрати, розглядається як сукупні витрати для підприємства, а різниця є для виконавців-працівників цього підприємства доходом або винагородою, яка при сплаті оподатковується прибутковим податком у встановленому порядку.

З позиції застосування Податкового кодексу України[48] операції надходження (придбання) нематеріальних активів, створених на підприємстві

своїми силами, не є об'єктом оподаткування на додану вартість, оскільки відсутня операція продажу товарів для підприємства.

Операції надходження (придбання) нематеріальних активів, створених на підприємстві з залученням сторонніх виконавців на договірній основі, передбачають такі цивільно-правові відносини, де продавцем виступають сторонні виконавці, які можуть бути юридичними або фізичними особами, а покупцем-замовником виступає підприємство. При цьому придбання (продаж) результатів робіт щодо створення нематеріальних активів здійснюється з наданням права на користування або розпорядження нематеріальними активами, або передачу права на підставі авторських чи ліцензійних договорів, що підпадають під дію Податкового кодексу України. Залучення сторонніх виконавців може здійснюватися і за довгостроковими договірними зобов'язаннями.

Операції надходження (придбання) нематеріальних активів, створених на підприємстві з залученням сторонніх виконавців на договірній основі, оподатковуються податком на додану вартість при укладенні договорів і довгострокових контрактів на розробку об'єктів нематеріальних активів, окрім договорів з фізичними особами, які не зареєстровані як платники податку.

З позиції застосування Податкового кодексу України [48] операції надходження (придбання) нематеріальних активів на умовах, що не передбачають передачі права власності на таке майно, до якого віднесені нематеріальні активи, не належать до операцій з продажу товарів.

Продаж нематеріальних активів на підприємстві КЦУДГІ здійснюється на умовах договору про їх продаж за ціною сторін угоди. На відміну від надходження нематеріальних активів, коли здійснюються операції щодо їх прийняття на баланс на підставі договору купівлі, продаж нематеріальних активів передбачає їх списання з балансу на підставі договору продажу. Тому реалізація договору купівлі-продажу передбачає одночасно здійснення двох паралельних операцій: надходження нематеріальних активів на баланс у покупця та списання з балансу при їх реалізації чи вибутті у продавця. При

цьому вирішуються відносини власності у процесі відчуження нематеріальних активів: продавець їх втрачає, а покупець – набуває.

Гудвіл – це нематеріальний актив, вартість якого визначається як різниця між балансовою вартістю активів підприємства та його звичайною вартістю, як цілісного майнового комплексу, що виникає внаслідок використання кращих управлінських якостей, домінуючої позиції на ринку товарів (робіт, послуг), нових технологій тощо. Вартість гудвілу не підлягає амортизації і не враховується у визначенні валових витрат платника податку. Вартість гудвілу відтворює узагальнені наслідки впливу об'єктів нематеріальних активів, які не можна якось оцінити та видати відповідні документи про їх реєстрацію. Такі об'єкти нематеріальних активів не відображені в балансі і мають ознаки гудвілу, але визначення розміру їх впливу на сьогодні є невирішеною проблемою.

Нематеріальні активи з ознаками гудвілу не оподатковуються, оскільки оподатковано прибуток, який отримано за результатами впливу використання кращих управлінських якостей тощо. Одночасно гудвіл не враховують при визначенні витрат платника податку, оскільки його розмір перекриває дохід, що призводить до зменшення оподаткованого прибутку підприємства.

Відповідно до Податкового кодексу України під роялті розуміють платежі будь-якого виду, одержані як винагороду за користування або за надання права на користування будь-яким авторським правом на літературні твори, твори мистецтва або науки, включаючи комп'ютерні програми, інші записи на носіях інформації, відео- або аудіокасети, кінематографічні фільми або плівки для радіо чи телевізійного мовлення; за придбання будь-якого патенту, зареєстрованого значка на товари і послуги чи торгові марки, дизайну, секретного креслення, моделі, формули, процесу, права на інформацію щодо промислового, комерційного або наукового досвіду (ноу-хау).

Роялті – це дохід з джерелом походження з України, тобто дохід, отриманий резидентами або нерезидентами від будь-яких видів їхньої діяльності на території України.

Щодо роялті як винагороди, то це такі нематеріальні активи, що підлягають амортизації у їх господаря (покупця) і вартість яких повертається продавцю в сумі реалізації за проданий нематеріальний актив. При цьому покупець перераховує продавцю певну суму винагороди за використання в господарській діяльності отриманих (наданих) нематеріальних активів. Джерелом такого роялті є прибуток або будь-який інший вид винагороди як еквівалент відповідної суми прибутку, що є результатом використання такого виду нематеріальних активів у господарській діяльності підприємства-покупця. Це є прямим доходом продавця, що враховує не тільки вартість нематеріальних активів у складі суми реалізації, а й доход від реалізації та додатковий дохід – роялті. Це є також винагородою покупця продавцю за отримані нематеріальні активи, що додатково стимулює відтворення об'єктів нематеріальних активів з кращими якостями. Зауважимо, що на відміну від прибутку від реалізації нематеріальних активів, роялті як винагороди може і не бути, якщо сума прибутку буде меншою суми реалізації. На жаль, у деяких випадках продавці нематеріальних активів змушують покупців укладати угоди з виплатою роялті як винагороди без врахування фактично отриманого прибутку, який перевищує прибуток у складі суми реалізації нематеріальних активів, тобто такі операції не враховують джерела покриття роялті як винагороди.

Отже, у податкового обліку будь-які операції з нематеріальними активами розглядаються з позиції товару. Прибуток платників податку, включаючи підприємства, засновані на власності окремої фізичної особи, оподатковується за ставкою 18 відсотків до отриманого прибутку об'єкта оподаткування. Відповідно до Податкового кодексу України об'єктом оподаткування операцій з нематеріальними активами є операції платників податку з продажу товарів (робіт, послуг) на митній території України

2.3. Облік операцій з нематеріальними активами в системі управління підприємством

Інформацію для прийняття відповідних управлінських рішень на підприємстві може надавати бухгалтерський, управлінський, податковий та статистичний облік, однак сучасна практика ведення господарської діяльності підприємства в Україні показує, що прийняття ефективних управлінських рішень, аналізу та прогнозування результатів бізнесу можливе за умови використання елементів управлінського обліку. В свою чергу, роль управлінського обліку у системі управління нематеріальними активами виявляється у наданні оперативної, достовірної, релевантної інформації, яка систематизує господарську діяльність підприємства на предмет наявності, руху, джерел надходження та ефективного використання об'єктів нематеріальних активів [43].

Управлінський облік впроваджується на підприємстві з метою забезпечення менеджерів корисною інформацією для прийняття управлінських рішень та здійснення контролю прийнятих рішень на різних рівнях.

При цьому наявність управлінського обліку виконує наступні завдання:

1. забезпечення стійкого фінансового стану підприємства;
2. посилення керованості підприємства та створення надійних передумов для його стратегічного розвитку;
3. розроблення перспектив довгострокового розвитку та утримання підприємством вигідних і важливих ринкових позицій;
4. зменшення небезпеки помилок та збільшення можливостей реалізації завдань підприємства [75]

У свою чергу, виокремлення окремої ділянки управлінського обліку - управління нематеріальними активами, дасть змогу підприємствам реалізувати наступні пріоритетні напрямки ведення фінансово-господарської діяльності:

- удосконалення структури, ієрархії, змісту та форми представлення управлінських звітів про наявність, рух нематеріальних активів, відображених та невідображених у валюті Балансу підприємства;
- розвиток системи фінансового планування та бюджетування;

- розробка стратегії розвитку підприємства з наступним поєднанням коротко-, середньо- та довгострокового планування;
- удосконалення системи обліку затрат при розробці власними силами підприємства об'єктів інтелектуальної власності з їх подальшою комерціалізацією;
- удосконалення методології аналізу, контролю та моніторингу нематеріальних активів [43].

До основних завдань управління нематеріальними активами підприємства на стратегічному рівні відносяться: формування достатнього об'єму нематеріальних активів, що забезпечує необхідні темпи розвитку організації; оптимізація розподілу сформованого фонду нематеріальних активів за видами діяльності та напрямками використання; забезпечення умов досягнення високої прибутковості нематеріальних активів при передбачуваному рівні фінансового ризику; оптимізація структури нематеріальних активів; забезпечення своєчасного реінвестування капіталу в найбільш прибуткові нематеріальні активи й операції, що забезпечують необхідний рівень ефективності використання даних об'єктів.

До основних завдань управління нематеріальними активами підприємства на оперативному рівні відносяться: ідентифікація та інвентаризація НМА; проведення правової експертизи; оцінка вартості НМА; постановка на баланс підприємства; комерціалізація НМА [75].

Як і будь-який процес, управління нематеріальними активами має свій об'єкт та суб'єкт. Суб'єктами управління нематеріальними активами можуть виступати різні користувачі управлінської інформації:

- залежно від рівня управління: власники бізнесу та топ-менеджери підприємства (стратегічний рівень управління); керівники функціональних підрозділів підприємства (на тактичному рівні) та відповідальні за бізнес-процеси, керівники центрів відповідальності (на оперативному рівні);
- залежно від об'єкта управління: аналітики, експерти, консультанти, новатори.

Об'єктом управління є нематеріальні активи підприємства у розрізі їх речово-вартісної структури: нематеріальні активи, що відображаються на балансі підприємства та нематеріальні активи, що не відображаються на балансі підприємства. Для правильного функціонування системи управління нематеріальними активами необхідно зважати на суттєві її характеристики, без яких ця система не виконувала б свого призначення, тобто на її принципи. На сьогодні у науковій літературі виділяють десять основних принципів управління інтелектуальною власністю [43]:

1. Усвідомити роль інтелектуальної власності.
2. Зробити інтелектуальну власність частиною стратегічного бізнес-планування.
3. Виявити власні об'єкти права інтелектуальної власності.
4. Зібрати інформацію про конкуруючу інтелектуальну власність.
5. Ідентифікувати потрібну інтелектуальну власність.
6. Створити або придбати права на потрібні об'єкти права інтелектуальної власності.
7. Оцінити економічну ефективність своєї інтелектуальної власності.
8. Думати про податок на інтелектуальну власність.
9. Бути готовим захищати права на свою інтелектуальну власність.
10. Вимірювати ефективність управління інтелектуальною власністю [43].

З метою упорядкування та забезпечення повноти інформації про всі нематеріальні активи на підприємстві слід відображати їх у спеціальній базі даних у розрізі об'єктів нематеріальних активів, незалежно від того чи обліковуються вони на балансі, чи ні, а зважаючи на їх здатність приносити економічні вигоди у майбутньому, бути ідентифікованими та характеризуються попитом на активному ринку. Цього можна досягнути за умови класифікації нематеріальних активів для внутрішньогосподарських цілей:

- 1) виключні права за патентами на винаходи, промислові зразки, корисні моделі;

- 2) обмежені права за патентними ліцензіями на винаходи, промислові зразки, корисні моделі;
- 3) виключні та ліцензійні права на товарні знаки, знаки обслуговування, найменування місця походження товару, фірмове найменування;
- 4) права на конфіденційну виробничу та комерційну інформацію (ноу-хау), а також на безпатентні ліцензії;
- 5) виключні та ліцензійні права на селекційні досягнення;
- 6) виключні права, що виникають з авторських або інших договорів на твори науки, мистецтва та об'єкти суміжних прав, на використання програм ПЕОМ, спеціальних баз даних та топології інтегральних схем;
- 7) права користування земельними ділянками та природними ресурсами;
- 8) інші нематеріальні активи [60].

У вищезазначеній схемі процесу управління нематеріальними активами особливе місце посідає етап оцінки нематеріальних активів. Оскільки умови ринкової економіки вимагають від суб'єктів господарювання оцінки нематеріальних активів за справедливою вартістю, а всі первинні документи мають стандартизовані форми, з метою удосконалення процедури управлінського обліку господарських операцій з оцінки нематеріальних активів розроблено та запропоновано використовувати Акт оцінки нематеріального активу за справедливою вартістю, що наведений в таблиці 1. Особливістю цього Акту є те, що він є уніфікованим для використання у випадку, коли підприємство самостійно проводило оцінку нематеріального активу за справедливою вартістю, а також у разі залучення послуг експерта - оцінювача.

Оскільки завершальним етапом будь-якого виду обліку є складання звітності, слід приділити увагу питанню управлінської звітності про управління нематеріальними активами. Доцільність та ефективність використання нематеріальних активів слід досліджувати з моменту їх капіталізації. Відповідно до п. 8 НП(С)БО 8 до складу нематеріальних активів не відносяться, а відображаються у складі витрат звітного періоду, наступні витрати на: дослідження; підготовку та перепідготовку кадрів; рекламу та просування

продукції на ринку; створення, реорганізацію та переміщення підприємства чи його частини; підвищення ділової репутації підприємства, вартість видань і створення торгових марок (товарних знаків) [45].

На нашу думку, вищезазначений склад витрат відіграє важливу роль у процесі обліку та управління ефективністю використання нематеріальних активів, саме тому слід проводити їх ретельне відображення та контроль у звітних документах. Відображення цих фінансових показників потребує також відображення пов'язаних із ними не фінансових показників, таких як відносини з клієнтами (кількість клієнтів, частка ринку, середній оборот на клієнта, середній час, затрачений на обслуговування клієнта, індекс лояльності клієнтів, індекс задоволеності клієнтів); внутрішні бізнес-процеси (своєчасна доставка, ріст продуктивності, рівень адміністративних витрат, час підготовки виробництва, вартість адміністративних помилок, прямі контакти з клієнтами); можливості навчання і розвитку персоналу (плинність кадрів, час на навчання, середній час відсутності, річні затрати на навчання однієї людини, індекс замовлення працівників). Розробка звітів з одночасним відображенням фінансових та не фінансових показників ґрунтується на теорії збалансованих показників[43].

Однак необхідно зауважити, що функціонування сучасного ринку за умови використання системи збалансованих показників порушує принцип бухгалтерського обліку, за яким всі вимірювання та узагальнення повинні здійснюватися в єдиній грошовій формі, що вимагає трансформації системи бухгалтерського обліку до сьогоденних потреб. Тому звітність, яка включає не фінансові показники, слід відносити до управлінської звітності підприємства. Особливість не фінансових показників полягає в тому, що керівництво підприємства самостійно визначає склад та кількість показників, якими вони будуть користуватися. Обрані не фінансові показники повинні відповідати таким вимогам: забезпечення зв'язку із стратегією діяльності підприємства, можливість кількісного визначення, зрозумілість, доступність, взаємопов'язаність з іншими показниками (збалансованість), релевантність

(можливість визначення необхідних корективу відхилення від запланованої траєкторії). Запропонований «Звіт збалансованих показників ефективності використання нематеріальних активів» наведено у таблиці 2.4, у якій наведено орієнтовний перелік показників, що може змінюватися залежно від потреб керівництва.

Оскільки об'єктам інтелектуальної власності характерне моральне старіння в прямій залежності від їх життєвого циклу, слід ретельніше дослідити управління нематеріальними активами на кожному з цих етапів.

Таблиця 2.4

Звіт збалансованих показників ефективності використання нематеріальних активів на КЦУДГІ

№ з/п	Показник	Одн. виміру	Попередній період	Звітний Період
1	Дохід, одержаний підприємством від науково-дослідних геологорозвідувальних робіт, тис.грн.	тис.грн	158,2	215,4
2	Співвідношення між витратами на науково-дослідні геологорозвідувальні роботи та адміністративними витратами	пунктів	1,22	0,134
3	Ступінь задоволення споживачів (дані заповнюються на основі проведення анкетування)	балів за 10 ти бальною шкалою	7,8	8,1
4	Кількість скарг споживачів	од.	22	24
5	Частка ринку	%	8	10
9	Рівень професійних умінь та навичок персоналу	балів за 10 ти бальною шкалою	5,3	6,1
10	Відсоток працівників із науковими ступенями (кандидат наук, доктор наук)	%	4,8	5,9

Джерело: побудовано за даними підприємства КЦУДГІ

Для визначення терміну життєвого циклу інтелектуального продукту визначають такі критерії: конкурентоспроможність, ступінь новизни, економічна ефективність використання об'єктів інтелектуальної власності та об'єм надійності правової охорони продукту та інші чинники.

Залежно від критеріїв виділяємо наступні етапи життєвого циклу об'єкта інтелектуальної власності[37]:

- створення об'єкта інтелектуальної власності;
- набуття прав на об'єкт інтелектуальної власності;
- використання (комерціалізація) прав на об'єкт інтелектуальної власності;

- захист прав інтелектуальної власності;
- створення об'єкта інтелектуальної власності;
- набуття прав на об'єкт інтелектуальної власності;
- використання (комерціалізація) прав на об'єкт інтелектуальної власності;
- захист прав інтелектуальної власності; утилізація об'єкта інтелектуальної власності.

Розглянемо детальніше управління об'єктами інтелектуальної власності на кожному з етапів їх життєвого циклу.

Управління об'єктом інтелектуальної власності на етапі його створення означає планування капіталовкладень в інтелектуальну власність, визначення ресурсів, що необхідні для розроблення нової технології і забезпечення конкурентоздатності як самої технології, так і товарів, що виробляються на її основі. При розробці об'єктів інтелектуальної власності підприємство проводить дослідження за допомогою патентної інформації, що слугує для уникнення можливих проблем з порушенням прав власників охоронних документів на об'єкти промислової власності, оцінки патентоспроможності власних винаходів, заперечення проти видачі патентів, які перебувають у колізії з патентом, що належить певному підприємству [43].

Управління об'єктом інтелектуальної власності на етапі набуття прав полягає у вирішенні питання щодо необхідності надавати результату інтелектуальної діяльності правої охорони патентом чи свідоцтвом. Надання правової охорони доцільно, якщо об'єкт охорони: невідомий раніше; є комерційно значущим; сприятиме зменшенню витрат; сприяє задоволенню потреб споживачів; сприяє зміцненню положення на ринку чи положення підприємства у певній галузі; матиме попит на ринку; підвищує цінність сумарних активів.

Управління об'єктом інтелектуальної власності на етапі використання прав, тобто на етапі їх комерціалізації. Використання інтелектуальної власності в господарській діяльності з економіко-фінансових позицій є її

комерціалізацією, яка виникає на умовах договірних відносин. Саме комерціалізація інтелектуальної власності в умовах ринкових відносин потребує розглядати її як товар і як капітал. Метою комерціалізації є отримання прибутку за рахунок використання об'єктів права інтелектуальної власності у власному виробництві або продажу чи передачі прав на їх використання іншим юридичним чи фізичним особам.

Комерціалізація нематеріальних активів поділяється на активну (звернення власника прав на інтелектуальну власність із пропозиціями щодо купівлі прав на об'єкти інтелектуальної власності до конкретних потенційних користувачів і/або покупців) та пасивну (оприлюднення пропозицій щодо дозволів на використання прав на інтелектуальну власність або продаж таких прав повністю шляхом публікації в базі даних об'єктів авторського і патентного права) [37].

Управління об'єктом інтелектуальної власності на етапі захисту прав. Разом із збільшенням кількості об'єктів інтелектуальної власності, ростом конкуренції на ринках товарів і послуг зростає кількість порушень прав на об'єкти інтелектуальної власності недобросовісними конкурентами. Для боротьби з цим явищем підприємства створюють служби безпеки, що займаються запобіганням і виявленням правопорушень, а також захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності. Комерціалізація нематеріальних активів може втілюватися у різних способах, які представлені дод. Ж.

У цьому випадку найбільш ефективним способом є судовий порядок захисту прав, проте практика показує, що тільки незначний відсоток спорів щодо порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності вирішуються у суді.

Як правило, сторони погоджуються на мирне вирішення питання, щоб уникнути значних фінансових витрат, а також ризику втрати свого бізнесу.

Управління об'єктом інтелектуальної власності на етапі утилізації. Оскільки після закінчення юридичного строку дії прав на об'єкти власності переходить у суспільне надбання, тобто його може використовувати без дозволу правовласника будь-хто, підприємство повинно спрогнозувати

наслідки вичерпання прав на свої об'єкти інтелектуальної власності, а з іншого боку, перед ним відкривається можливість безоплатного використання науково-технічних і технологічних розробок, права на які належали до їх вичерпання іншим правовласникам. Для багатьох підприємств це невичерпна, а часто і єдина, можливість використати у своїй діяльності досягнення науково-технічного прогресу [60].

Чітке дотримання розробленого поетапного процесу управління нематеріальними активами висуває перед підприємством проблему їх оцінки, що на сьогодні раціонально виконувати за справедливою вартістю. Саме тому розроблено та запропоновано Акт оцінки нематеріального активу за справедливою вартістю, що дозволить чітко виокремлювати усі витрати підприємства, що були понесені ним на етапі капіталізації, з метою визначення його справедливої вартості. Оскільки впровадження окремої ділянки управлінського обліку - управління нематеріальними активами - вимагає від управлінського персоналу проведення постійного моніторингу та контролю за веденням цього процесу, пропонується впровадити спеціальну управлінську звітність щодо управління нематеріальними активами. Тому розроблено та запропоновано Звіт збалансованих показників ефективності використання нематеріальних активів, у якому пропонується наводити фінансові та не фінансові показники, що характеризують використання нематеріальних активів підприємством.

Таким чином, нині стандартизація управлінського обліку та оцінки нематеріальних активів для цілей фінансової звітності не забезпечують формалізованого вартісного вираження значної частини таких об'єктів.

Відсутність методики оцінки не дає змоги однозначно визначити місце цього виду економічних ресурсів у обліковому процесі, формалізовано репрезентувати їх у публічній звітності підприємства, передусім ввести їх у баланс для зрівноваження ринкової та балансової вартості компанії. Вже є інформація про тісну співпрацю (гармонізацію процедур) Міжнародного комітету із стандартів оцінки та Міжнародного комітету зі стандартів

фінансової звітності, а тому можна очікувати вироблення формалізованої методики оцінки нематеріальних активів, яка буде узгодженою у контексті з принципами подвійного запису.

Отже, впровадження управлінського обліку нематеріальних активів на підприємстві Консалтинговий центр українського державного георозвідувального інституту (КЦУДГІ) дозволить забезпечити менеджерів релевантною, достовірною та повною інформацією про всіх належних підприємству нематеріальних активах, що відображені або не відображені на Балансі. Для забезпечення ефективного управлінського обліку нематеріальних активів, в першу чергу, необхідно визначитися з його метою та завданнями, досконало вивчити принципи управління нематеріальними активами, а також провести структурування наявних на підприємстві нематеріальних активів, відповідно до класифікації, що розробляється за вимогами управлінського персоналу. Дослідження особливостей управління нематеріальними активами на усіх етапах їх життєвого циклу дав змогу виявити дуже важливий етап, на якому відбувається їх комерціалізація, яка являє собою перетворення нематеріального активу у джерело прибутку.

Висновки за розділом 2

Дослідження сучасного стану обліку та оподаткування операцій з нематеріальними активами підприємства дозволили зробити наступні висновки:

Облікове відображення інформації про нематеріальні активи неможливе без використання даних, отриманих за допомогою оцінки, адже у звітності дані про цей специфічний вид активів наводяться лише у грошовому вимірнику. Для здійснення оцінки нематеріальних активів науковцями запропоновано велику кількість методів, які об'єднані в три оціночних підходи: дохідний, витратний та порівняльний. На законодавчому ж рівні не визначено метод, за яким необхідно оцінювати нематеріальні активи. Потребують удосконалення первинні та зведені документи обліку нематеріальних активів, від заповнення

яких залежить формування обліково-економічної інформації, необхідної для внутрішніх і зовнішніх користувачів.

У податкового обліку будь-які операції з нематеріальними активами розглядаються з позиції товару. Прибуток платників податку, включаючи підприємства, засновані на власності окремої фізичної особи, оподатковується за ставкою 18 відсотків до отриманого прибутку об'єкта оподаткування. Відповідно до Податкового кодексу України об'єктом оподаткування операцій з нематеріальними активами є операції платників податку з продажу товарів (робіт, послуг) на митній території України.

Впровадження управлінського обліку нематеріальних активів на базовому підприємстві КЦУДГІ зможе забезпечити менеджерів релевантною, достовірною та повною інформацією про всіх належних підприємству нематеріальних активах, що відображені або не відображені на Балансі. Для забезпечення ефективного управлінського обліку нематеріальних активів, в першу чергу, необхідно визначитися з його метою та завданнями, досконало вивчити принципи управління нематеріальними активами, а також провести структурування наявних на підприємстві нематеріальних активів, відповідно до класифікації, що розробляється за вимогами управлінського персоналу.

РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ З НЕМАТЕРІАЛЬНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА КОНСАЛТИНГОВИЙ ЦЕНТР УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГЕОРОЗВІДУВАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ

3.1. Напрями і заходи удосконалення обліку операцій з нематеріальними активами підприємства

Умови законодавства України не дають нашим підприємствам реалізувати трансформацію витратної вартості НМА у їх ринкову вартість, що прогресивно посилює економіку високо конкурентних організацій світу. Присутність чинних патентів дає право закордонним підприємствам без перепон утверджувати ринкову вартість об'єктів права інтелектуальної власності посилювати позиції на ринку та вигравати у суперників, збільшуючи вартість самих підприємств за рахунок інтелектуальної власності [30].

Перед КЦУДГІ постає питання: як представити витрати на створення окремих нематеріальних активів. З цього приводу можна було б дати пораду використовувати два шляхи вирішення питання:

- по-перше, доцільніше було б списувати такі витрати у періодах їх виникнення, оскільки період отримання доходів точно невідомий;
- по-друге, потрібно реалізувати їх суцільну капіталізацію з подальшою амортизацією.

Потребують подальшого дослідження проблеми класифікації нематеріальних активів, розучування їх впливу на отримання наступних економічних вигід.

На наш погляд, нематеріальні активи на базовому підприємстві КЦУДГІ мають бути розділені на дві окремі групи:

- НМА, які прямо пов'язані з об'ємом виробництва;
- НМА, які прямо не пов'язані з об'ємом виробництва.

До першої можна прирахувати такі нематеріальні активи: винаходи; комерційні таємниці; комп'ютерні програми та інші. Ці нематеріальні активи

зобов'язані амортизуватись узгоджено з терміном уживання або згідно з обсягами виробництва.

До другої можна прирахувати такі нематеріальні активи: фірмові назви; літературні та художні твори; торговельні марки; фонограми; промислові зразки та інші. Вони можуть використовуватися доти, доки від них є економічна користь.

Окрім цього КЦУДГІ можна поради класифікацію нематеріальних активів із зазначенням цілей, яких вона допускає досягти (табл. 3.1). Вона може бути застосована для надання всебічної характеристики об'єкту нематеріальних активів, здійснення його ідентифікації, відображення господарських операцій в обліку та здійснення контролю за використанням.

Таблиця 3.1.

Класифікація нематеріальних активів підприємства КЦУДГІ

Ознака	Види	Мета
Строк використання	З визначеним терміном / з невизначеним терміном	Нарахування амортизації
Нарахування амортизації	Підлягають / не підлягають амортизації	
Наявність ліквідаційної вартості	Наявна / відсутня	
Участь у господарстві	Використовуються в процесі: постачання; виробництва; реалізації	Ідентифікація
Участь у виробництві	Бере участь / не бере участь	
Документ на власність	Наявний / відсутній	
Ступень ідентифікації	Ідентифіковані / не ідентифіковані (відчужені / невідчужені)	
Правова ознака	Права користування: природними ресурсами; майном; права на комерційні позначення; об'єкти промисловості; авторське право	
Моральний знос	Високий / низький	Визначення терміну корисного використання
Унікальність	Унікальні / не унікальні	
Шлях надходження	Придбання за плату, внесення до статутного капіталу, обмін на подібне або неподібне, безкоштовне отримання; отримання під час злиття підприємств	Відображення на рахунках обліку
Шлях вибуття	За плату, внесення до статутного капіталу іншого підприємства, обмін на подібне або неподібне, безкоштовна передача, ліквідація	
Характер володіння	Власні / орендовані	

Відображення в балансі	Відображаються в балансі / не відображаються	Формування показників фінансової звітності
Джерело фінансування	Власні кошти / залучені	Управлінський облік
Спосіб оцінювання	Прямий дохід / непрямий дохід / індивідуальна оцінка	
Ступінь дохідності	Високо та низько дохідні	Економічний аналіз, управлінський облік

Джерело розроблено за [30]

Такі класифікаційні ознаки дозволяють отримати необхідну інформацію і розв'язати певні завдання бухгалтерського, податкового, управлінського обліку, економічного аналізу, менеджменту тощо.

Окрім цього, залежно від особливостей впливу на результати функціонування підприємства нематеріальні активи, які безпосередньо впливають на результати діяльності підприємства, будемо заносити до групи нематеріальних активів прямого впливу, нематеріальні активи, які позначаються на збільшенні вартості підприємства та (або) піднімають конкурентоспроможність підприємства – це активи опосередкованого впливу. За джерелами створення, радимо вважати, нематеріальні активи створені з інформації зовнішнього середовища (технології, нововведення) – залученими НМА, створені безпосередньо підприємством (імідж, репутація торгової марки) – власними НМА [30].

Підприємство КЦУДГІ має право придбати нематеріальні активи, отримувати їх безкоштовно або вироблювати самі. Засадою для запису на прихід нематеріальних активів є документи, що ідентифікують ці активи. Вони мають описувати сам об'єкт нематеріального активу чи порядок їх вживання, наприклад, опис рецептів, право користування землею, патент, свідоцтво, а також віддзеркалювати його первісну вартість, строк корисного ужитку, норму зносу, підрозділ, у якому буде використовуватися об'єкт, підписи посадових осіб, що прийняли об'єкт, разом із доповненням документів, у яких вказується

сам об'єкт нематеріального активу чи порядок його використання. Крім цього, документ має підтверджувати ті чи інші майнові права підприємства.

Виходячи із зарубіжного досвіду [30] для систематизації нематеріальних активів застосовують два критерії:

- ✓ ідентифікованість (виходячи з цього нематеріальні активи поділяють на ідентифіковані та не ідентифіковані)
- ✓ шлях надходження на підприємство (відповідно надійшли зовні чи створені на підприємстві).

Розглянемо ідентифікованість як перший критерій, відповідно до якого виділяють дві категорії нематеріальних активів: ідентифіковані, від яких можна чітко визначити майбутні економічні вигоди (окремо чи спільно з правами на них) та не ідентифіковані, які створюють гудвіл.

Наступним критерієм приймається шлях надходження активів на підприємство. Відповідно до цієї категорії акцентують нематеріальні активи, що надійшли на підприємство в результаті господарських операцій (надійшли ззовні) та нематеріальні активи, створені підприємством. Серед нематеріальних активів, що надійшли ззовні, виділяють ті, які надійшли на підприємство самостійно, як частина основних засобів та які виникли з інших нематеріальних активів, що надійшли на підприємство в результаті обміну активами, на безоплатній основі (гранти та дотації), як внесок до статутного капіталу.

Нарешті, різні нематеріальні елементи групують за природою походження та сутністю відповідних інвестицій. Серед ідентифікованих нематеріальних активів (як тих, що надійшли ззовні, так і створених на підприємстві) виділяють:

- ✓ витрати на науково-дослідні й дослідно конструкторські роботи;
- ✓ промислову власність (патенти, торгові марки, корисні моделі; фірмові найменування та позначення);
- ✓ авторське право інтелектуальної власності;
- ✓ трансфертні права;
- ✓ комп'ютерні програми;

✓ франшизи тощо.

Не ідентифіковані нематеріальні активи, що надійшли до КЦУДГІ від іншого підприємства, називають купленим гудвілом, зовнішнім гудвілом чи простим гудвілом. Такі активи відбиваються в Звіті про фінансовий стан підприємства та складаються з таких елементів: покупці, фірмове найменування, територіальне розташування бізнесу, комерційний рівень конкуренції, організаційна структура, престиж, креативність, людські ресурси, команда управлінців, штатні працівники та комерційні канали. Тобто відсутні вимоги щодо відображення у звітності внутрішньо створеного гудвілу, крім того, він не відображається в активах Звіту про фінансовий стан [30].

Нематеріальні активи поділяються на видимі й невидимі (приховані) залежно від можливості відображення у звітності. До видимих нематеріальних активів відносяться ті, що відповідають вимогам відображення у звітності (таким, як можливість достовірного оцінювання) та які фіксуються в статтях активів балансу. Такі активи координуються різними регулятивними органами у сфері обліку, хоча досі не розроблене єдине загальноприйняте трактування. Тоді як до прихованих нематеріальних активів відносяться ті, які не можуть бути визнані активами відповідно до поточних вимог бухгалтерського обліку та які не відображаються в балансі. Серед прихованих нематеріальних активів виділяють внутрішньо створені не ідентифіковані нематеріальні активи.

Варто зазначити, що в довідкових джерелах у моделях оцінювання інтелектуального капіталу прирівнюють нематеріальні активи до інтелектуального капіталу, вказуючи на існування нематеріальних зобов'язань. Підприємство змушено брати на себе зобов'язання, щоб було можливим правдиве застосування на практиці нематеріальних активів. Тому, виходячи з класичної теорії бухгалтерського обліку, нематеріальний капітал виступає як різниця між нематеріальними активами підприємства та його зобов'язаннями. Нематеріальні зобов'язання розглядають як організаційні немонетарні зобов'язання, які підприємство приймає та підтверджує з метою уникнення знецінення цих нематеріальних активів [30].

Крім того, оскільки КЦУДГІ використовує нематеріальні активи, строк корисного використання яких становить менше одного року, а зараховує їх до складу необоротних активів. Вважаємо за доцільне відобразити в примітках до річної звітності у складі необоротних активів додатково залучити рахунок «Швидкозношувані нематеріальні активи» та зробити такі коригування у плані рахунків: трансформувати назву рахунка 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети» на «Малоцінні та швидкозношувані активи», та прийняти до вказаного рахунку такі субрахунки: – 221 «Малоцінні та швидкозношувані предмети», 222 «Швидкозношувані нематеріальні активи», що убезпечить покращення обліку та контролю даних активів.

Таким чином, облік нематеріальних активів на КЦУДГІ це проблема, яка досить важлива в практиці роботи підприємств. Вона пов'язана передусім з питаннями класифікації нематеріальних активів, їх оцінки та відображення в обліку. Запропоновані нами класифікаційні ознаки дозволяють отримати необхідну інформацію і розв'язати певні завдання бухгалтерського, податкового, управлінського обліку, економічного аналізу, менеджменту.

3.2. Удосконалення обліку операцій з нематеріальними активами підприємства за умов застосування інформаційних систем і технологій

Застосування інформаційних технологій дозволяє ефективно вирішити проблему аналітичного обліку. Якщо при застосуванні паперових форм обліку збільшення рівнів деталізації аналітичного обліку та переліку об'єктів аналітики потребує збільшення кількості облікових працівників, то застосування автоматизованих програм дозволяє [15]:

- забезпечити своєчасне надання звітних документів;
- витримати високу вірогідність контрольної, оперативної і підсумкової інформації ;

- усунути проміжні ланки в процесі підготовки та обліку первинних документів, прискорити перехід до технології електронної підготовки документів;
- значно скоротити паперовий документообіг.

Саме для цього доцільно впроваджувати автоматизовану систему бухгалтерського обліку нематеріальних активів [15].

У підприємства КЦУДГІ під час здійснення господарської діяльності виникає здійснюється відображення операцій з нематеріальними активами в програмі 1С: 8.2 Бухгалтерія. «1С: Бухгалтерія для України» забезпечує ведення обліку нематеріальних активів згідно з НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи».

Відповідно до програми 1С нематеріальні активи на КЦУДГІ відображаються на рахунку 12 «Нематеріальні активи» субрахунку 127 «Інші нематеріальні активи».

В процесі ведення бухгалтерського обліку нематеріальних активів і складання фінансової звітності, при відображенні самих активів і операцій з активами, можна допустити помилки визнання нематеріальних активів. Нематеріальний актив для свого визнання повинен відповідати критерію можливості ідентифікації.

Перед тим, як поставити на прихід новий нематеріальний актив в 1С: 8.2, створюється новий елемент у довіднику «Нематеріальні активи» (рис. 3.1).

Якщо нематеріальний актив тісно пов'язаний з матеріальним активом (основний засіб), необхідно прийняти рішення про те, який елемент більш важливий: основний засіб чи нематеріальний актив [15].

Господарські операції, пов'язані з надходженням, вибуттям та зміною стану нематеріальних активів, заносяться відповідними документами (надходження – приходна накладна, акт введення в експлуатацію; вибуття – акт ліквідації, акт приймання-передачі; зміна стану – довідки бухгалтера).

При прийнятті нематеріального активу до обліку в інформаційну базу заносять відомості, які необхідні для відображення нематеріального активу на рахунках бухгалтерського обліку і наступного нарахування амортизації.

Рис. 3.1. Діалогове вікно довідника нематеріальних активів КЦУДГІ

Амортизація нематеріальних активів нараховується у кінці кожного місяця автоматизованою регламентною операцією в бухгалтерському та податковому обліку та складається «Журнал-відомість по Субконто» по рахункам 12 «Нематеріальні активи» та 133 «Накопичена амортизація нематеріальних активів».

Для відображення операцій з надходження на підприємство нематеріальних активів створюється документ «Поступление НМА» (Документи – НМА - Поступление НМА) (рис. 3.2).

У заголовку документа вводиться необхідна дата (для цього здійснюється набір вручну з використанням клавіші F4. Поле «Організація» заповнюється автоматично. Якщо в програмі ведеться кілька фірм, то за допомогою кнопки «...» або клавіш F4 здійснюється вибір необхідної організації. Далі вибору контрагента з довідника «Контрагенти» за допомогою кнопки «...» або клавіш F4. Автоматично заповнюється поле «Договір», який створюється при введенні

нового контрагента. При необхідності здійснюється заміна договору контрагента.

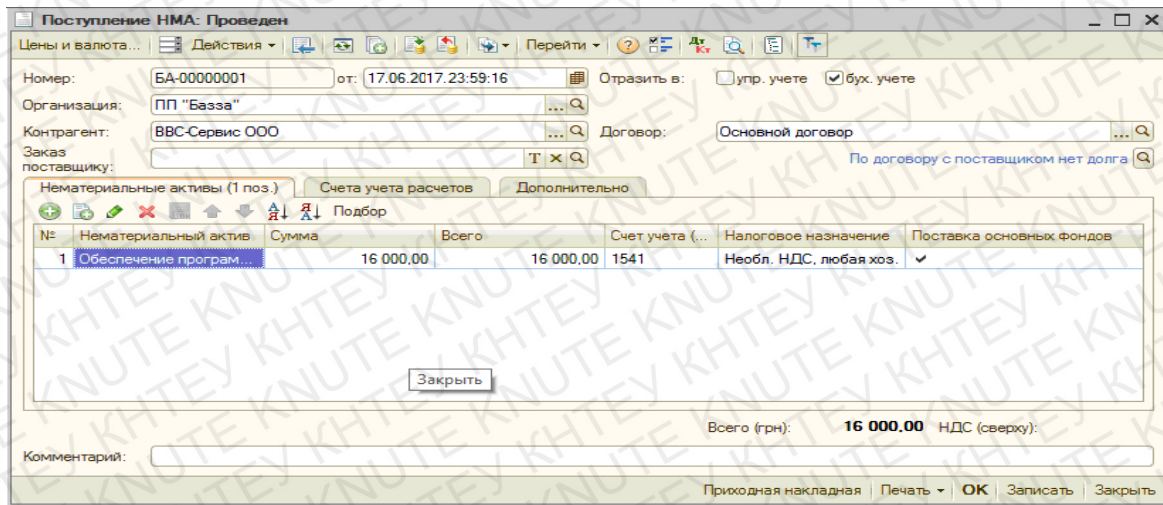

Рис. 3.2. Діалогове вікно документа з надходження нематеріальних активів КЦУДГІ в 1С: 8.2

В документі передбачена можливість підбору позицій у таблиці документа за допомогою кнопки «Підбір». При натисканні кнопки «Підбір» відкривається довідник «Нематеріальні активи». Після вибору потрібної позиції подвійним клацанням миші або натисканням клавіш «Enter» здійснюється перенесення обраного елемента в табличну частину документа[15].

Додатково в реєстрах відомостей зазначається стан по перерахованиям в документі об'єкта обліку.

Документ «Списання НМА» призначений для відображення в обліку вибуття нематеріального активу, в зв'язку з припиненням його використання. При списанні з обліку кожного з перерахованих у табличній частині нематеріального активу, формуються проведення[15]:

- щодо донарахування амортизації, якщо це необхідно;
- по списанню амортизаційних нарахувань і балансової вартості;
- по списанню залишкової вартості НМА на вказаний в формі рахунок обліку витрат.

З метою удосконалення автоматизованого обліку нематеріальних активів (враховуючи можливість санкцій на продукт 1С) можна запропонувати альтернативну систему українського виробника «ІТ-ПІДПРИЄМСТВО».

Автоматизована система бухгалтерського обліку «ФОБОС» призначена для автоматизації ведення бухгалтерського та податкового обліку на лінійних підрозділах підприємства для зменшення трудовитрат при веденні документообігу та обробки інформації.

Найбільша частина обробки документообігу підприємства припадає на фінансово-економічних працівників. «ІТ-ПІДПРИЄМСТВО» надає можливість оптимізувати обробку та аналіз проходження документів, ведення архівів, одержання звітів та аналіз діяльності підприємства.

Для роботи із великими наборами інформації використовуються реляційні СУБД (система управління базами даних). «ІТ-ПІДПРИЄМСТВО» використовує для свого функціонування Microsoft SQL Server - сервер баз даних.

Як сервер бази даних для «ІТ-ПІДПРИЄМСТВО» використовується MS SQL Server 2016 чи MS SQL DesktopEngine (MSDE) залежно від кількості користувачів системи.

Програмне забезпечення (ПЗ) становить сукупність програм для реалізації функціональних комплексів задач, що підлягають автоматизації у відповідних модулях системи.

Вибране середовище розробки повинно забезпечувати розвиток системи в майбутньому. Зважаючи на це, клієнтська частина «ІТ-ПІДПРИЄМСТВО» реалізована засобами технології .NET. Як платформа для розробки використовується Microsoft.NET Framework. Мова програмування сумісна з Microsoft Visual Studio.NET.

Середовище .NET Framework забезпечує ефективне використання усіх засобів розробки, які підтримують дану технологію, шляхом використання CLR (COMMON LANGUAGE RUNTIME) - системи, яка відповідає за багатомовне програмування та безпеку. Швидкий розвиток та впровадження цієї технології

дасть змогу використовувати програмні продукти в широкому діапазоні комп'ютерних мов та операційних середовищ. Повна взаємодія з існуючим кодом забезпечує використання раніше написаних програмних модулів у середовищі .NET, що дає можливість використання існуючих бібліотек об'єктів, класів. Для розробок прикладних програм було обрано за основу мову програмування C#.

До цієї автоматизованої системи мають доступ більшість працівників підприємства через локальну комп'ютерну мережу, це дає змогу оперативно отримувати інформацію та суттєво зекономить робочий час спеціалістів.

У функції модулів «ІТ-ПІДПРИЄМСТВО» входить реалізація основних задач бухгалтерського обліку, що визначені функціональним складом автоматизованої системи бухгалтерського обліку структурних підрозділів.

Кожен модуль призначений для автоматизації обліку однієї зі сторін діяльності підприємства. Крім вищеперерахованих основних модулів «ІТ-ПІДПРИЄМСТВО» до складу комплексу входять:

- модуль «Адміністрування системи», призначений для налагодження, підтримки цілісності, захисту системи, взаємодії з іншими АСК підприємств та ін.;
- модуль «Формування та ведення класифікаторів та нормативно-довідкової інформації (НДІ)», призначений для забезпечення функціонування єдиного фонду класифікаторів фінансово-бухгалтерської інформації і нормативних документів;
- модуль «Господарські операції», який дає змогу реєструвати та переглядати всю бухгалтерську інформацію у вигляді бухгалтерських проводок, незалежно від задачі, до якої належить дана інформація.

Ці модулі є обов'язковими і без них функціонування «ІТ-ПІДПРИЄМСТВО» неможливе. Набір інших основних, додаткових модулів чи інтерфейсних зв'язків з іншими системами може відрізнитись для конкретної поставки залежно від профілю та потреб підприємства. Модулі структурно складаються з набору прикладних функцій. Частина функцій є обов'язковою і

вони завжди входять у поставку модуля, без них експлуатація модуля є неможливою. Решта функцій є додатковими і робота з ними налагоджується відповідно до умов поставки [15].

Таким чином, ведення бухгалтерського обліку нематеріальних активів малоефективне без комп'ютерної обробки даних. Сьогодні на ринку існує багато бухгалтерських програм, які задовольняють найрізноманітніші вимоги до них. Механізація бухгалтерського обліку сприяє зменшенню трудомісткості обліку, але не дозволяє повною мірою зробити його оперативним, скоротити терміни на інші звітності. Найбільш повно ці питання вирішуються в умовах автоматизації усього комплексу облікових робіт.

Висновки за розділом 3

Дослідження удосконалення обліку операцій з нематеріальними активами підприємства Консалтинговий центр українського державного георозвідувального інституту, дозволило зробити наступні висновки:

Облік нематеріальних активів на КЦУДГІ це проблема, яка досить важлива в практиці роботи підприємств. Вона пов'язана передусім з питаннями класифікації нематеріальних активів, їх оцінки та відображення в обліку. Запропоновані нами класифікаційні ознаки дозволяють отримати необхідну інформацію і розв'язати певні завдання бухгалтерського, податкового, управлінського обліку, економічного аналізу, менеджменту.

Застосування інформаційних технологій дозволяє ефективно вирішити проблему аналітичного обліку. У підприємства КЦУДГІ під час здійснення господарської діяльності виникає здійснюється відображення операцій з нематеріальними активами в програмі 1С: 8.2 Бухгалтерія.3 метою удосконалення автоматизованого обліку нематеріальних активів (враховуючи можливість санкцій на продукт 1С) можна запропонувати альтернативну систему українського виробника «ІТ-ПІДПРИЄМСТВО». Ведення бухгалтерського обліку нематеріальних активів малоефективне без комп'ютерної обробки даних.

ВИСНОВКИ

Дослідження обліку та оподаткування операцій з нематеріальними активами підприємства показало, що:

Нематеріальні активи це майно, що не має матеріально-натуральної форми, яке знаходиться у власності підприємства, контролюється підприємством за допомогою реалізації прав на отримання економічної вигоди і на обмеження доступу до неї інших осіб та використовується для здійснення діяльності і при цьому приносить їй економічну вигоду яка виражена у вигляді доходу.

Нематеріальні активи можна класифікувати відповідно до процедури обліку нарахування амортизації:

- нараховується амортизація на нематеріальні активи із визначеними строком корисного використання;
- не нараховується на нематеріальні активи з невизначеним строком корисного використання;
- не нараховується на нематеріальні активи, призначені для продажу.

Така додаткова інформація є корисною як для управлінського персоналу, так і для інших користувачів про амортизаційну політику суб'єкта господарювання.

Рівні законодавчого та нормативного регулювання бухгалтерського обліку у т. ч. нематеріальних активів включають зовнішні і внутрішні нормативні документи. З переходом на МСФЗ проблемним є питання визнання внутрішньо генерованих нематеріальних активів і відображення їх у фінансовій звітності.

Потребують удосконалення первинні та зведені документи обліку нематеріальних активів, від заповнення яких залежить формування обліково-економічної інформації, необхідної для внутрішніх і зовнішніх користувачів.

Бухгалтерський облік нематеріальних активів являє собою складний і багатогранний процес, тому що нематеріальні активи підприємства здатні

приносити надприбутки, але тільки у тому випадку, коли вони знаходяться на балансі господарюючого суб'єкта. Синтетичний облік нематеріальних активів ведеться на рахунку 12 "Нематеріальні активи". Запропоновані аналітичні рахунки до рахунку 127 дозволить підприємству ефективно виконувати облік та контроль об'єктів обліку, що в свою чергу пливає на ефективне управління підприємства в цілому.

У податкового обліку будь-які операції з нематеріальними активами розглядаються з позиції товару. Прибуток платників податку, включаючи підприємства, засновані на власності окремої фізичної особи, оподатковується за ставкою 18 відсотків до отриманого прибутку об'єкта оподаткування. Відповідно до Податкового кодексу України об'єктом оподаткування операцій з нематеріальними активами є операції платників податку з продажу товарів (робіт, послуг) на митній території України.

Впровадження управлінського обліку нематеріальних активів на базовому підприємстві КЦУДГІ зможе забезпечити менеджерів релевантною, достовірною та повною інформацією про всіх належних підприємству нематеріальних активах, що відображені або не відображені на Балансі. Для забезпечення ефективного управлінського обліку нематеріальних активів, в першу чергу, необхідно визначитися з його метою та завданнями, досконало вивчити принципи управління нематеріальними активами, а також провести структурування наявних на підприємстві нематеріальних активів, відповідно до класифікації, що розробляється за вимогами управлінського персоналу.

Облік нематеріальних активів на КЦУДГІ це проблема, яка досить важлива в практиці роботи підприємств. Вона пов'язана передусім з питаннями класифікації нематеріальних активів, їх оцінки та відображення в обліку. Запропоновані нами класифікаційні ознаки дозволяють отримати необхідну інформацію і розв'язати певні завдання бухгалтерського, податкового, управлінського обліку, економічного аналізу, менеджменту.

Застосування інформаційних технологій дозволяє ефективно вирішити проблему аналітичного обліку.

Саме для цього доцільно впроваджувати автоматизовану систему бухгалтерського обліку нематеріальних активів. У підприємства КЦУДПІ під час здійснення господарської діяльності виникає здійснюється відображення операцій з нематеріальними активами в програмі 1С: 8.2 Бухгалтерія.

З метою удосконалення автоматизованого обліку нематеріальних активів (враховуючи можливість санкцій на продукт 1С) можна запропонувати альтернативну систему українського виробника «ІТ-ПІДПРИЄМСТВО».

Ведення бухгалтерського обліку нематеріальних активів малоефективне без комп'ютерної обробки даних. Сьогодні на ринку існує багато бухгалтерських програм, які задовольняють найрізноманітніші вимоги до них. Особливо складним є правильно відібрати програму для свого підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азгальдов Г. Г. Оценка стоимости интеллектуальной собственности и нематериальных активов / Г. Г. Азгальдов, Н. Н. Карпова. — М. : Междунар. акад. оценки и консалтинга, 2006. — 285 с.
2. Артеменко Н.В., та ін. Нематеріальні активи: основи бухгалтерського обліку та оцінки / Н.В. Артеменко, Н.В. Ширяєва // Вісник НТУ «ХП», - 2015. - № 25. – С. 95-99
3. Андросова О.Ф. Методика аудиту основних засобів і нематеріальних активів та її вплив на якість аудиту / О.Ф. Андросова, К.А. Калугіна // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 3. – Т.3. – С. 250-255.
4. Банасько Т.М. Проблеми та перспективи дослідження нематеріальних активів в Україні / Т.М. Банасько // Економіст. - 2014. - № 2. - С. 30-33.
5. Белова І.М. Бухгалтерський облік в Україні у ХІХ-ХХ столітті / І.М. Белова, І.В. Спільник // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Випуск 14, 2017. – С. 22-27.
6. Бруханський, Р. Ф. Бухгалтерський облік : підручник / Р. Ф. Бруханський. – Тернопіль : ТНЕУ, 2016. – 480 с.
7. Булат Г.В., та ін. Сутність нематеріальних активів та особливості організації їх обліку / Г.В. Булат, А.М. Камінська // Молодий вчений, 2014. - №5. – С. 67-69
8. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник для студентів спеціальності “Облік і аудит” вищ. навч. закладів. – 6-те вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП “Рута”, 2013. – с. 321
9. Войнаренко М. П. Системи обліку в Україні: трансформація до міжнародної практики / М. П. Войнаренко. - К. : Наукова думка. - 2012. - 215 с.

10. Волинець О.О. Деякі проблеми класифікації нематеріальних активів підприємств ресторанного господарства / О.О. Волинець [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/2760/1/50.pdf>
11. Гороховець Ю.А. Підходи щодо удосконалення обліку нематеріальних активів потребам вартісно-орієнтованого управління / Ю.А. Гороховець// ВІСНИК ЖДТУ. 2017. № 2 (80) - [електронний ресурс] – режим доступу: <http://ven.ztu.edu.ua/article/view/106314/101498>
12. Господарський кодекс України України [електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
13. Грей С. Дж. Финансовый учет: глобальный подход / С. Дж. Грей, Б. Нидлз. — М. : ВолтерсКлувер, 2006. — 614 с.
14. Гуріна Н. В. Основні аспекти організації обліку нематеріальних активів у сучасних умовах господарювання / Н. В. Гуріна, С. В. Ющенко // ефективна економіка, 2016. - №12. - [електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5339>
15. Дутчак І. Б. Критерії визнання нематеріальних активів на балансі підприємства / І. Б. Дутчак// Науковий вісник НЛТУ України, 2017, т. 27, № 7 – Режим доступу : https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2017/27_7/16.pdf
16. Дутова Н., та ін. Актуальні проблеми обліку нематеріальних активів / Н. Дутова, Т. Чорна // Економіко-правова парадигма розвитку сучасного суспільства, 2017. - №1. – [електронний ресурс] – режим доступу: <https://studlib.org.ua/index.php/eprs/article/view/104/101>
17. Дідоренко Т.В., Белова І.М. “Значення оперативного обліку в системі управління”. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації, 2017. – № 2. – С. 29-37.
18. Зоря О. П., Максименко І. Я., Кривошеєва А. С. Особливості обліку нематеріальних активів в управлінні підприємством / О. П. Зоря, І. Я. Максименко, А. С. Кривошеєва // АГРОСВІТ № 9, 2017.- Режим доступу: http://www.agrosvit.info/pdf/9_2017/10.pdf

19. Ігліна З.О. Визначення «нематеріальні активи» в умовах застосування МСФЗ та концептуальної основи фінансової звітності / З.О. Ігліна

//Scientificresearchesandtheirpracticalapplication.Modernstateandwaysofdevelopment, 2015. - №12. - <http://www.sworld.education/conference/year-conference-sw/the-content-of-conferences/archives-of-individual-conferences/dec-2015>

20. Інструкція застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, нематеріальних активів і господарських операцій підприємств і організацій №291 (Затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.2008 р.) [електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>

21. Красовська О. Ю. Деякі проблеми визначення нематеріальних активів промислового підприємства/ О. Ю. Красовська// Ефективна економіка № 12, 2017 – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5941>

22. Кірейцев Г. Г. Фінансова звітність підприємств та її аналіз / Г. Г. Кірейцев// К: ЦУЛ, 2012. - 452 с.

23. Куцик П. О., та ін. Облікова концепція управління вартістю нематеріальних активів підприємства [Текст] : монографія / П. О. Куцик, І. М. Дрогобицький, З. П. Плиса, Х. І. Скоп. — Львів : Растр-7, 2016. - 268 с.

24. Коба О.В. Визнання, ідентифікація і класифікація нематеріальних активів / О.В. Коба, А.О. Софієнко, А.І. Чиж // Економіка і регіон: наук. вісн. ПолтНТУ. – Полтава: ПолтНТУ, 2015. – № 6. – С. 136-142.

25. Кузик Н.П., Боярова О.А. Актуальні проблеми обліку та оцінки нематеріальних активів/ Н.П. Кузик, О.А. Боярова// Облік і фінанси АПК: бухгалтерський портал 2020. - [електронний ресурс] – Режим доступу: <http://magazine.faaf.org.ua/aktualni-problemi-obliku-ta-ocinki-nematerialnih-aktiviv.html>

26. Легенчук С.Ф. Проблеми бухгалтерського обліку комерціалізації нематеріальних активів/С.Ф. Легенчук//ВІСНИК ЖДТУ. - 2016. № 1 (75)- Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3213/1/4.pdf>

27. Левченко Н.М. Удосконалення методики нематеріальних активів з метою систематизації результатів аудиторських процедур / Н.М. Левченко, Н.С. Понікарова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 2. – Т.1. – С. 118-121.

28. Лисиця В.І. Бухгалтерський облік нематеріальних активів: проблеми та шляхи їх вирішення [Текст] / В.І. Лисиця, С.О. Алексєєва // Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції імені проф. Балацького О.Ф., м. Суми, 27 травня 2015 р. / За заг. ред.: О.В. Прокопенко, М.М. Петрушенка. – Суми: СумДУ, 2015. – С. 367-368.

29. Малышкин А.И. Финансовая отчетность предприятия: международные и национальные стандарты: [учебное пособие] / А. И. Малышкин. – [2-е изд., доп. и испр.]. – Сумы : Університетська книга, 2011. – 158 с.

30. Малярчина В.Д., Прокопович Л.Б. Проблеми обліку нематеріальних активів в Україні / В.Д. Малярчина, Л.Б. Прокопович // «Молодий вчений» - № 1 (53) - січень, 2018 р. – 921-926с.

31. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013 р. №433 - [електронний ресурс] – режим доступу: <http://buhgalter911.com/Res/Zakoni/>

32. Мельничук Л. Ю. Бухгалтерське відображення інтелектуального капіталу : дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.04 / Мельничук Любов Юрійвна. — О. : ОДЕУ, 2010. — 224 с.

33. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 21 (МСБО 21). Вплив змін валютних курсів: IASB; Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012 [електронний ресурс] – режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_022

34. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 (МСБО 38). Нематеріальні активи: IASB, Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012

[Електронний ресурс]. - Режим доступу:
http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_050

35. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку 2014 [Текст]: пер. з англ. / за ред. С.Ф. Голова. - К.: Федерація професійних бухгалтерів та аудиторів України, 2014. - 1272 с.

36. Міжнародний стандарт фінансової звітності 13 (МСФЗ 13). Оцінка справедливої вартості: IASB; Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2013 [електронний ресурс] – режим доступу:
http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_068

37. Момот Т. Управление активами предприятия / Т. Момот // Бизнес информ. - 2013. - №11-12. - С. 97-99.

38. Назаренко Т.П. Організація та методика аудиту нематеріальних активів / Т.П. Назаренко, М.В.Симура // Економіка і суспільство. – 2016. – №7. – С. 957-962.

39. Нападівська Л. В. Управлінський облік: суть, значення та рекомендації щодо його використання в практичній діяльності вітчизняних підприємств / Л. В. Нападівська // Бухгалтерський облік і аудит. - 2010. - №8-9. - С.50-62.

40. Організація бухгалтерського обліку: Навч. Посібник для студ. Спец. «Облік і аудит» ден. та заоч. форм – Донецьк. Дон. ДУЕТ, 2011. - 411с.

41. Орлов І.В. Система нематеріальних активів у праві та бухгалтерському обліку: порівняльний аспект / І.В. Орлов // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. - 2010. - № 4 (48). - С. 371 - 377.

42. Орехова А.І., Кубрак К.В. Особливості нормативного регулювання обліку та аудиту нематеріальних активів підприємства / А.І.Орехова, К.В. Кубрак // Науковий вісник Херсонського державного університету.- Випуск 11. Частина 2. 2015.- 144-148с.

43. Облікова концепція управління вартістю нематеріальних активів підприємства : монографія / П.О. Куцик, І.М. Дрогобицький, З.П. Плиса, Х.І. Скоп. – Львів : Растр-7, 2016. – 268 с.
44. Папченко А.Є. Облік операцій з нематеріальними активами / А.Є. Папченко // Збірник наукових праць КНТЕУ 2020р. – частина 2.
45. НП(С)БО 8 "Нематеріальні активи": Мінфін України; Наказ, Положення від 18.10.1999 № 242 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>
46. Плекан М.В. Проблемні аспекти нематеріальних активів / М.В. Плекан // Науковий вісник Ужгородського університету, 2015. - №1. – С. 112-117
47. Подмешальська Ю. В., Бакута К. С. Облік нематеріальних активів / Ю. В. Подмешальська, К. С. Бакута, // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/77.pdf
48. Податковий кодекс України: Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI [електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
49. Пожарська Л. Економічна сутність та класифікація нематеріальних активів підприємств телебачення / Л. Пожарська // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2012. - № 1. - С. 33-43. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2012_1_5
50. Попович О.В., Климчук І.В. Проблемні аспекти обліку нематеріальних активів/ О.В.Попович, І.В. Климчук // Економіка і суспільство - Випуск № 12 / 2017. – с. 706-709.
51. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.99 р. №996-XIV [електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
52. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства та внесення змін до деяких наказів Міністерства фінансів України: Наказ Міністерства фінансів України від 27 червня 2013 року

№ 635 [Електронний ресурс] – режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=382876&cat_id=293537

53. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 року № 73. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28 лютого 2013 року за № 336/22868 [електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

54. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування: Наказ МФУ від 30.11.1999 р. №291 [електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>

55. Половинчак Л.А. Порівняльний аналіз національних та міжнародних стандартів обліку нематеріальних активів / Л.А. Половинчак.// Випуск 4 (10) / 2017. – Режим доступу: file:///C:/Users/Asus/Downloads/evzdia_2017_4_27.pdf

56. Пилипенко С.М. Управління нематеріальними активами: проблеми та основні шляхи їх вирішення / С.М. Пилипенко // Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського.- Випуск 9. 2016. - Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/9-2016/80.pdf>

57. Рудницький С., Хом'як Ю., Герасимчук З. Організація торгівлі на підприємствах споживчої кооперації. – К.: Альтерпрес, 2008. – с. 324

58. Соловей Н. В., Деркач О. С., Тітаренко А. Д. Проблеми та шляхи покращення обліку нематеріальних активів/ Н. В. Соловей, О. С. Деркач, А. Д. Тітаренко// Економіка та держава № 3/2019-Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/3_2019/22.pdf

59. Сизоненко О.В. Класифікація нематеріальних активів з метою ефективного забезпечення виконання завдань бухгалтерського, управлінського обліку та аналізу / О.В. Сизоненко [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Menedzhment/2010_13/suzonenk.htm.

60. Ситник В. Ф. Системи підтримки прийняття рішень / В. Ф. Ситник. - К.: КНЕУ, 2010. - 614 с.

61. Скоп Х. Бухгалтерський облік нематеріальних активів: визнання та оцінка / Х. Скоп // Бухгалтерський облік і аудит. - 2013. - № 8. - С. 10-19.
62. Скоробогатова В.В. Методика бухгалтерського обліку активів / В.В. Скоробогатова // Сталій розвиток економіки. - 2012. - № 7[17]. - С. 270-276.
63. Супрунова І.В. Особливості організації бухгалтерського обліку активів / І.В. Супрунова // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. - 2012. - Вип. 2 (23). - С. 357-360.
64. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: [підручник] / Н.М. Ткаченко. – [3-є вид., допов. і перероб.]. – К. : Алерта, 2008. – 926 с.
65. Ткаченко Н.М. Методика обліку за міжнародними стандартами // Питання бухгалтерії. - №9, 2009. – с. 31-36
66. Травінська С.І. Сутність категорії «нематеріальні активи» в бухгалтерському обліку молокопереробного підприємства / С.І Травінська // Інвестиції: практика та досвід. - 2013. - Вип. 21. - С. 100-105.
67. Уманців Г.В., Шушакова І.К. [Обліково-аналітичне забезпечення комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності](#) / Г.В.Уманців, І.К. Шушакова // Облік і фінанси- Вип.3, 2019- 55-61с.
68. Уманців Г.В. Концептуальні підходи до обліку та оцінки нематеріальних активів, придбаних при об'єднанні бізнесу/ Г.В Уманців// Бухгалтерський облік і аудит, - 2010.
69. Фаріон В. Я. Економічна сутність та оцінка нематеріальних активів в Україні / В. Я. Фаріон, О. В. Задорожна // Менеджмент, маркетинг та логістика, 2012. - №4. – С. 86-91
70. Федорова І.В. Ідентифікація нематеріальних активів як початкова стадія їх обліку: проблемні питання/ І.В. Федорова / Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету-2017.- Режим доступу: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/23-2-2017/29.pdf>

71. Хендриксен Є. С. Теорія бухгалтерського учета / Є. С. Хендриксен, М. Ф. Ван Бреда ; пер с англ. под ред. Я. В.Соколова. — М. : Финансы и статистика, 2000. — 576 с.
72. Цивільний кодекс України: Кодекс від 2003, №№ 40-44 [електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
73. Чечуліна О. Нематеріальні активи: що це таке, коли та як їх обліковувати/ О. Чечуліна // Бюджетна бухгалтерія - квітень, 2018/№ 16.- [електронний ресурс] – Режим доступу: <https://i.factor.ua/ukr/journals/bb/2018/april/issue-16/article-35979.html>
74. Чуб. Ю.В. Сутність та еволюція теорії нематеріальних активів на сучасному етапі розвитку економіки / Ю.В. Чуб // Наукові праці полтавської державної аграрної академії, 2014. - №8. – С. 155-161
75. Шушакова І. К. Управлінський облік нематеріальних активів на вітчизняних підприємствах / І. К. Шушакова, О. Т. Олендій // Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. - 2014. - Т. 19, Вип. 2(6). - С. 135-140.
76. Яременко Л. М., Пономаренко Я. А. Організація і методологія бухгалтерського обліку та аудиту нематеріальних активів / Л. М. Яременко, Я. А. Пономаренко // Агросвіт № 20, 2019.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.agrosvit.info/pdf/20_2019/13.pdf
77. Ясишена В.В. Нормативно-правове регулювання обліку нематеріальних активів підприємств/ В.В. Ясишена// ВІСНИК ЖДТУ. - 2018. № 4 (86) –с.76-83
78. FactSheeton «CommercialisingIntellectualProperty: JointVentures» /EuropeanUnion (2015)-[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.iprhelphdesk.eu/library/fact-sheets>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Пояснювальна записка

Консалтинговий центр українського державного георозвідувального інституту є відокремленим науковим підрозділом, не має статуту юридичної особи і здійснює свою діяльність від імені Українського державного георозвідувального інституту відповідно до чинного законодавства України.

Місцезнаходження Центру – м.Київ, вул. Кутузова, 18/7.

Консалтинговий центр створено з метою:

- Здійснення виробничо-господарської, комерційної, посередницької діяльності та іншої діяльності для отримання прибутку;
- Надання консультаційних, консалтингових послуг та послуг аудиту підприємствам, організаціям та органам державної влади;
- Науково-методичного забезпечення розробки технічних засобів дослідження надр тощо.

Таблиця А1

Основні фінансові показники господарської діяльності КЦУДГІ за 2015-2018рр

Показники	Роки				Абсолютне відхилення, +/-, грн.			Відносне відхилення, +/-, %		
	2015	2016	2017	2018	2016-2015	2017-2016	2018-2017	2016-2015	2017-2016	2018-2017
Нематеріальні активи	2053	1945	1783	1626	-108	-162	-157	-5	-8	-9
первісна вартість	3908	3981	3879	3844	73	-102	-35	2	-3	-1
накопичена амортизація	1855	2036	2096	2218	181	60	122	10	3	6
Основні засоби	12297	11642	11118	10460	-655	-524	-658	-5	-5	-6
первісна вартість	50515	50344	49970	49490	-171	-374	-480	0	-1	-1
знос	38218	38702	38852	39030	484	150	178	1	0	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	126	662	930	851	536	268	-79	425	40	-8
Запаси	902	2180	683	635	1278	-1497	-48	142	-69	-7
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	3605	2759	1937	2306	-846	-822	369	-23	-30	19
Гроші та їх еквіваленти	3854	2550	1897	3842	-1304	-653	1945	-34	-26	103
Витрати майбутніх періодів	47	581	3602	2410	534	3021	-1192	1136	520	-33
Зареєстрований (пайовий) капітал	6177	6177	6177	6177	0	0	0	0	0	0
Додатковий капітал	15563	15626	15732	15826	63	106	94	0	1	1
Нерозподілений прибуток	1113	1110	1300	1372	-3	190	72	0	17	6
Погочна кредиторська заборгованість за: товари, роботи, послуги	511	232	274	190	-279	42	-84	-55	18	-31
розрахунками з бюджетом	715	514	709	941	-201	195	232	-28	38	33
розрахунками зі страхування	175		4		-175	4	-4	-100	0	-100
розрахунками з оплати праці	474	118	20	11	-356	-98	-9	-75	-83	-45
Доходи майбутніх періодів	829	497	211	54	-332	-286	-157	-40	-58	-74

З проведених розрахунків видно, що протягом досліджуваного періоду нематеріальні активи зменшуються, найбільше зменшення нематеріальних активів відбулося у 2017 р. на 162 тис.грн. порівняно із 2016р. Також зменшились і основні засоби на 658 тис.грн. у 2018 р. порівняно із 2017р. Тенденцію до зростання мала і довгострокова дебіторська заборгованість, проте, позитивним є її зменшення у 2018р. на 79 тис.грн. У 2017р.порівняно із 2016р. значно зменшились запаси підприємства на 1497 тис.грн. Позитивним є зростання, у 2018р.суми грошових коштів на 1945 тис.грн. Витрати майбутніх періодів у 2017 році значно зросли, проте у 2018 р. зменшились на 1192 тис.грн. Позитивним є зростання нерозподіленого прибутку у 2017 та 2018рр. на 190 та 72 тис.грн. відповідно. Сума поточної кредиторської заборгованості загалом знизилась, окрім заборгованості з розрахунками з бюджетом, яка зросла на 232 тис.грн. За відповідний період доходи майбутніх періодів знизилась, найбільше у 2016р. на 332 тис.грн.

Таблиця А2

Основні показники результатів діяльності КЦУДГІ за 2016-2018рр.

Показники	Роки			Абсолютне відхилення, +/-, грн.		Відносне відхилення, +/-, %	
	2016	2017	2018	2017-2016	2018-2017	2017-2016	2018-2017
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	25098	28841	36431	3743	7590	15	26
Інші операційні доходи	1197	2228	1893	1031	-335	86	-15
Адміністративні витрати	3987	4285	5089	298	804	7	19
Інші операційні витрати	3056	3891	3338	835	-553	27	-14
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	192	304	304	112	0	58	0
Витрати (дохід) з податку на прибуток	72	100	138	28	38	39	38
Чистий фінансовий результат: прибуток	120	204	166	84	-38	70	-19

Як видно з проведених розрахунків підприємство є прибутковим, але за рахунок значного збільшення адміністративних витрат у 2018 р., сума прибутку тез зменшилась на 38тис. грн.

В цілому діяльність підприємства має позитивну динаміку розвитку, є прибутковим та перспективним, в процесі господарської діяльності підприємству слід здійснювати аналіз та проводити контроль власних витрат, щоб в майбутньому запобігти збитковості.

Продовження дод. А

Баланс (звіт про фінансовий стан)

на 31 грудня 2018 р.

Форма №1 Код за ДКУД 1801001

АКТИВ	Код ривка	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	1 783	1 626
первісна вартість	1001	3 879	3 844
накопичена амортизація	1002	2 096	2 218
Незвершені капітальні інвестиції	1005	184 148	185 599
Основні засоби	1010	11 118	10 460
первісна вартість	1011	49 970	49 890
знос	1012	38 852	39 030
Інвестиційна нерухомість	1015	-	-
Первісна вартість інвестиційної нерухомості	1016	-	-
Знос інвестиційної нерухомості	1017	-	-
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Первісна вартість довгострокових біологічних активів	1021	-	-
Накопичена амортизація довгострокових біологічних активів	1022	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	-	-
інші фінансові інвестиції	1035	-	-
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	930	851
Відстрочені податкові активи	1045	-	-
Гроші	1050	-	-
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	-	-
Залишок коштів у депозитових страхових резервних фондах	1065	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	197 979	198 536
II. Оборотні активи			
Готівка	1100	683	635
Виробничі запаси	1101	683	635
Незвершене виробництво	1102	-	-
Готові продукти	1103	-	-
Товари	1104	-	-
Платіжні білетів та акції	1110	-	-
Цедри на переуступання	1115	-	-
Векселі отримані	1120	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	1 937	2 306
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	585	775
у бюджеті	1135	67	54
у тому числі з податку на прибуток	1136	36	-
Дебіторська заборгованість за розрахунками з парасюжанами з парасюжанами	1140	-	-
Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	1145	370	290
Інші позовні дебіторська заборгованість	1155	26,90	2 764
Початок фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	1 897	3 842
Готівка	1166	-	-
Рахунки в банках	1167	1 897	3 842
Інші оборотні активи	1170	7 607	9 410

Продовження дод. А

	1	2	3
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	-	-
Внески до незарєстрованого статутного капіталу	1401	6 177	6 177
Баланс у дохідних	1405	-	-
Додатковий капітал	1410	-	-
Емісійний дохід	1411	15 732	15 826
Накопичені курсові різниці	1412	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (накопичений збиток)	1420	-	-
Неоплачений капітал	1425	1 300	1 372
Відлучений капітал	1430	-	-
Інші резерви	1435	-	-
Усього за розділом I	1495	23 209	23 375
II. Долгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відкриті надаткові зобов'язання	1500	-	-
Пенсійні зобов'язання	1505	-	-
Довгострокові кредитні банків	1510	-	-
Інші довгострокові зобов'язання	1515	-	-
Довгострокові забезпечення	1520	-	-
Довгострокові забезпечення з іншої нерезиденти	1521	-	-
Державне фінансування	1525	-	-
Благочинна допомога	1526	184 148	185 599
Страхувальні резерви	1530	-	-
у тому числі:			
резерв довгострокових зобов'язань	1531	-	-
резерв банків або резерв платежних вимог	1532	-	-
резерв надроблених премій	1533	-	-
інші страхові резерви	1534	-	-
Гарантійні контракти	1535	-	-
Дривний фонд	1540	-	-
Резерв на виплату дисконтів	1543	-	-
Усього за розділом II	1595	184 148	185 599
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредитні банків	1600	-	-
Внески видавці	1605	-	-
Поточні кредитні зобов'язання з:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	274	190
розрахунками з бюджетом	1620	709	941
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками з страхування	1625	4	-
розрахунками з оплати праці	1630	20	11
Поточні кредиторські зобов'язаності із одержаними авансами	1635	901	1 361
Поточні кредиторські зобов'язаності із розрахунками з учасниками	1640	-	-
Поточні кредиторські зобов'язаності із внутрішніх розрахунків	1643	370	290
Поточні кредиторські зобов'язаності з страховою діяльністю	1650	-	-
Поточні забезпечення	1660	-	-
Доходи майбутніх періодів	1665	211	34
Відкриті компенсаційні доходи від перестраховників	1670	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	58	55
Усього за розділом III	1695	2 547	2 902
IV. Зобов'язання, пов'язані з оборотними активами, утримуваними для продажу, та грошові активи	1700		
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800		
Баланс	1900	209 904	211 876

Продовження дод. А

Напрямок: **УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГЕОЛОГОРСЬКІВНИЙ ІНСТИТУТ (УКРДІГР) ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО** Дата (рік, місяць, число): **2017 01 01**
 за СДРПСУ: **01452032**
 (об'єкт/напрямок)

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
 за Рік 2016 р.

Форма №2 Код за ДКУД: **1801003**

І. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код ринок	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2100	25 058	28 154
Дохід з виробничих операцій (премія)	2100	-	-
премія відвізачів, відмова суми	2011	-	-
доход з переодат у нерозрахованому	2012	-	-
зміна резерву нерозрахованих премій, введена сума	2013	-	-
зміна відсотку переодатного банку в резерві нерозрахованих премій	2014	-	-
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(19 488)	(22 165)
Дохід намети витрат за структурними підрозділами	2030	-	-
Відомий:			
прибуток	2090	5 610	5 989
збиток	2095	(-)	(-)
Дохід (вибуток) від змін у резерві довгострокових зобов'язань	2103	-	-
Дохід (вибуток) від змін інших структурних резервів	2110	-	-
зміна інших структурних резервів, відмова суми	2111	-	-
зміна відсотку переодатного банку в інших структурних резервах	2112	-	-
ІНШІ ОПЕРАЦІЙНІ ДОХОДИ:	2120	1 197	1 374
у тому числі:			
дохід від змін вартості опціонів, які відносяться до структуральної частини	2121	-	-
дохід від нерезидентів встановлення біологічних опціонів і стількох стандартизованої продукції	2122	-	-
дохід від встановлення ліцензій, пов'язаних з відомостями	2123	-	-
Адміністративні витрати	2130	(3 987)	(5 369)
Витрати на збут	2150	(-)	(-)
Інші операційні витрати	2180	(3 056)	(2 041)
у тому числі:			
витрати від змін вартості опціонів, які відносяться до структуральної частини	2181	-	-
витрати від нерезидентів встановлення біологічних опціонів і стількох стандартизованої продукції	2182	-	-
Фінансові результати від операційної діяльності:			
прибуток	2190	-	-
збиток	2195	(270)	(37)
Доход від участі в капіталі	2200	-	-
Інші фінансові доходи	2220	-	-
Інші доходи	2240	685	450
у тому числі:			
дохід від біологічної діяльності	2241	-	-
Фінансові витрати	2250	(-)	(-)
Витрати від участі в капіталі	2265	(-)	(-)
Інші витрати	2270	(257)	(-)
Прибуток (збиток) від операційної діяльності на моменті складання	2275	-	-

Продовження дод. А

Продовження дод. А

Фінансовий результат до оподаткування:	1290	192	403
прибуток	1295	-	-
збиток	2309	(72)	(3)
Витрати (доходи) з податку на прибуток	2303	-	-
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	-	-	-
Чистий фінансовий результат:	2350	120	400
прибуток	2355	-	-
збиток	-	-	-

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Додаток (ушкода) необоротних активів	2400	-	-
Додаток (ушкода) фінансових інструментів	2405	-	-
Додаток (ушкода) фінансових інструментів	2410	-	-
Накопичення курсової різниці	2415	-	-
Частка іншого сукупного доходу дослідюваних та спільних підприємств	2445	-	-
Інший сукупний дохід	2450	-	-
Інший сукупний дохід до оподаткування	2455	-	-
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2460	-	-
Інший сукупний дохід після оподаткування	2465	120	400
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)			

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні витрати	2500	1 757	2 303
Витрати на оплату праці	2505	13 941	13 768
Витрати на оплату праці	2510	3 060	4 967
Відрахування на соціальні заходи	2515	1 172	1 342
Амортизація	2520	6 561	6 096
Інші операційні витрати	2550	26 531	29 575
Разом:			

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньозважена кількість простих акцій	2600	-	-
Скоригована середньозважена кількість простих акцій	2605	-	-
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	-	-
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	-	-
Дивиденди на одну просту акцію	2630	-	-

Бухгалтер

Головний бухгалтер

Головний Служб. Головного бухгалтера

Служб. Ірина Іванівна

Продовження дод. А

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за Рік 2018 р.

Форма №2 Код за ДКУД 1801003

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
I	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	36 431	28 841
Чисті зароблені страхові премії	2010	-	-
премії підписані, валова сума	2011	-	-
премії, передані у перестраховання	2012	-	-
зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	-	-
зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	-	-
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2030	(29 756)	(22 884)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	-	-
Валовий:			
прибуток	2090	6 675	5 957
збиток	2095	(-)	(-)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	-	-
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	-	-
зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	-	-
зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	-	-
Інші операційні доходи	2120	1 893	2 228
у тому числі:	2121	-	-
дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2122	-	-
дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2123	-	-
дохід від використання коштів, вивільнених від податкування		-	-
Адміністративні витрати	2130	(5 089)	(4 285)
Витрати на збут	2150	(-)	(-)
Інші операційні витрати	2180	(3 338)	(3 891)
у тому числі:	2181	-	-
витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2182	-	-
витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції		-	-
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	141	9

Продовження дод. А

Фінансовий результат до оподаткування:		Продовження додатка 2	
прибуток	2390	304	304
збиток	2395	(-)	(-)
Витрати (збиток) з податку на прибуток	2300	(138)	(100)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2390	166	304
збиток	2395	(-)	(-)

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код радян	За звітний період	За аналітичний період попереднього року
1	2	3	4
Доходи (збитки) необоротних активів	2400	-	-
Доходи (збитки) фінансових інструментів	2405	-	-
Накопичені курсові різниці	2410	-	-
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	-	-
Інший сукупний дохід	2445	-	-
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-	-
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	-	-
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-	-
Сукупний дохід (сума рядків 2450, 2455 та 2460)	2465	166	204

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код радян	За звітний період	За аналітичний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні витрати*	2500	2 060	1 797
Витрати на оплату праці	2505	21 508	15 048
Відрахування на соціальні заходи	2510	4 749	3 347
Амортизація	2515	1 174	1 061
Інші операційні витрати	2520	8 692	8 707
Разом	2550	38 183	31 060

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код радян	За звітний період	За аналітичний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	-	-
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	-	-
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	-	-
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	-	-
Дивиденди на одну просту акцію	2650	-	-

Керівник

Головний бухгалтер

Головний Сергій Волосинський

Голова, Ірина Завальна

Продовження дод. А

Витяг з Наказу про облікову політику
ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ГЕОЛОГІЇ ТА НАДР УКРАЇНИ

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГЕОЛОГОРОЗВІДУВАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
(УКРДГРІ)

НАКАЗ
№ 20

" 28 " грудня 2018 р.

Київ

Про облікову політику
 УКРДГРІ на 2019 рік.

З метою дотримання єдиних методологічних засад та правил ведення бухгалтерського обліку в УКРДГРІ і його відокремлених структурних підрозділах, складання та надання у встановлені терміни достовірної фінансової звітності, керуючись вимогами нормативно - правових актів, які регулюють порядок ведення бухгалтерського обліку в Україні,

НАКАЗУЮ:

1. Бухгалтерський облік господарських операцій та складання фінансової звітності про результати фінансово - господарської діяльності УКРДГРІ та його відокремлених підрозділів організувати згідно з вимогами чинного законодавства на підставі:

Закону України від 16.07.1999 № 996 - XIV „Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” зі змінами та доповненнями;

Податкового кодексу України затвердженого Президентом України від 02.12.2010 №2755-VI зі змінами та доповненнями;

Положень (стандартів) бухгалтерського обліку;
 наказу Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291 "Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування";
 наказу Міністерства фінансів України від 29.11.2000 № 302 "Про Примітки до річної фінансової звітності" із змінами, внесеннями згідно із наказом МФУ від 08.02.2014 № 48;

2. Роздруковані із комп'ютерних програм облікові документи (ордери та інші облікові реєстри) складати щомісячно, контролювати та підписувати працівниками бухгалтерії.

3. Виходячи з вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» встановити наступні завдання бухгалтерії інституту:

- забезпечити дотримання в інституті встановлених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку, складання і подання у встановлені строки фінансової звітності;
- організувати контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій;
- приймати участь в оформленні матеріалів, пов'язаних з нестачою та відшкодуванням втрачених грошей, крадіжкою і псування активів інституту;
- забезпечити перевірку стану бухгалтерського обліку у відокремлених структурних підрозділах інституту.

4. Встановити наступну межу суттєвості для:

- об'єктів обліку, що відносяться до активів, зобов'язань і власного капіталу підприємства - в розмірі 5 відсотків від підсумку відповідно всіх активів, всіх зобов'язань і власного капіталу;

Продовження дод. А

- окремих видів доходів і витрат - величина, що дорівнює 2 відсоткам чистого прибутку (збитку) підприємства;
- проведення та відображення переоцінки або зменшення корисності об'єктів обліку основних засобів - величина, що дорівнює 10-відсотковому відхиленню залишкової вартості об'єктів обліку від їх справедливої вартості;
- визначення подібних активів - різниця між справедливою вартістю об'єктів обліку не повинна перевищувати 10%;
- статей фінансової звітності - 500 гривень.

5. З метою класифікації активів для забезпечення ведення бухгалтерського обліку в УКРДГРІ встановити з 1 січня 2019 року тривалість операційного циклу 1 календарний рік та наступну форму організації бухгалтерського обліку:

5.1. Бухгалтерський облік здійснюється бухгалтерією інституту, яку очолює головний бухгалтер. Кількісний склад бухгалтерії визначається штатним розписом та затверджується наказом директора інституту.

5.2. Відокремлені підрозділи УКРДГРІ здійснюють бухгалтерський, податковий, оперативний та статистичний облік самостійно керуючись вимогами чинного законодавства та зазначеним наказом.

5.3. Відокремлені підрозділи УКРДГРІ, за погодженням з інститутом, встановлюють свою облікову політику та правила документообігу, при необхідності, які затверджуються відповідним наказом. В наказі вказуються тільки ті елементи облікової політики, які мають різні варіанти рішення.

6. Вимоги працівників бухгалтерії щодо дотримання порядку складання та оформлення первинних документів та терміну надання їх до обліку є обов'язковими до виконання. Встановити наступні терміни звітування за витраченими коштами:

- для господарських операцій - впродовж доби з дати здійснення операції;
- для відряджень - у п'ятиденний термін від дати повернення з відрядження.

7. Надати право підпису договорів на проведення наукових робіт, господарських договорів та актів виконання робіт (послуг) заступникам директора інституту по відповідних напрямках роботи.

8. Затвердити перелік посадових осіб УКРДГРІ, які наділяються правом першого та другого підпису фінансових та банківських документів (додаток 1). Директорам самостійних структурних підрозділів своїми наказами затвердити аналогічні переліки посадових осіб.

9. Затвердити перелік осіб УКРДГРІ, відповідальних за складання бухгалтерської та фінансової звітності (додаток 2). Наказами керівників самостійних підрозділів затвердити відповідальних осіб за своєчасне та якісне складання бухгалтерської, податкової, фінансової та статистичної звітності, надання її у встановлені терміни структурними підрозділами УКРДГРІ.

10. Первинні документи повинні бути складені під час здійснення господарської операції, яка відображається в облікових регістрах у тому звітному періоді, в якому вона була здійснена. Відповідальність за несвочасне складання первинних документів та недостовірність відображених в них даних несуть особи, які склали та підписали ці документи.

Первинні документи, що виникають у процесі діяльності відокремленого підрозділу зберігаються в бухгалтерії у спеціальних приміщеннях або зачинених шафах під відповідальністю осіб, уповноважених головним бухгалтером безпосередньо за адресою діяльності підрозділу.

Відповідальність за своєчасність надання звітів та їх якість, відповідність даних звітів фактичним обліковим даним покласти на керівників і головних бухгалтерів відокремлених підрозділів.

11. Відповідальними за збереження бухгалтерських документів до зміни їх в архів та недопущення несанкціонованого доступу до облікових даних призначити головних бухгалтерів інституту та підрозділів.

Продовження дод. А

12. З метою забезпечення достовірних даних бухгалтерського обліку і звітності проводити щорічну інвентаризацію майна і фінансових зобов'язань у наступні терміни: запасів, дебіторської та кредиторської заборгованості, - станом на 01.10; необоротних та нематеріальних активів - станом на 01.12; незавершених робіт, грошових коштів і документів, нерухомого майна (будівель, інженерних споруд, земельних ділянок) - станом на 31.12 звітного року.

13. Створити інвентаризаційну комісію УКРДГРІ, на яку покласти обов'язки з вирішення питань доцільності списання, дооцінки (уцінки) основних засобів та нематеріальних активів. Директором підрозділів своїми наказами створити аналогічні комісії в підпорядкованих відокремлених підрозділах.

14. Прийняти до уваги, що права, обов'язки та завдання, які покладаються на членів інвентаризаційної комісії визначені Положенням про інвентаризацію активів та зобов'язань, затвердженого наказом Міністерства України від 02.09.2014 № 879.

15. Використовувати рахунки бухгалтерського обліку та схеми реєстрації на них операцій та фактів фінансово – господарської діяльності згідно з вимогами „Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій”, затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 № 291 із застосуванням рахунків першого, другого та третього порядку.

16. Організувати аналітичний облік руху товарно – матеріальних цінностей в бухгалтерії – у кількісному та сумовому вимірі, на складі, у відділах та лабораторіях – у кількісному вимірі.

17. Відповідно до п 14.1.138 ПКУ з 01.09.2015 року до основних засобів відносяться матеріальні активи, що використовуються в господарській діяльності підприємства зі строком служби більше одного року, вартістю межа для основних засобів - 6000 гривень.

Облік основних засобів проводити на балансовому рахунку 10 "Основні засоби" і використовувати відповідних субрахунків, нарахування амортизації основних засобів здійснювати прямолінійним методом.

18. Нарухування амортизації здійснювати протягом терміну корисного використання (експлуатації) об'єкта. Термін використання об'єкту встановлюється підприємством самостійно у разі визнання його активом (зарахування на баланс), але не менше ніж визначено в п. 138.3 ст. 138 ПКУ, і припиняється на період його реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання, консервації та інших причин.

19. Аналітичний облік основних засобів, інших необоротних матеріальних активів вести по кожному інвентарному об'єкту, із застосуванням типових форм первинного обліку, затверджених наказом Міністерства статистики України від 29.12.95 № 352 „Про затвердження типових форм первинного бухгалтерського обліку”, а саме: актів приймання – передачі основних засобів (Ф. 03-3, 03-4), інвентарних списів (Ф. 03-7), карток руху основних засобів (Ф. 03-8).

20. Переоцінку основних засобів проводити у випадках, якщо їх первісна вартість більш як на 10% відрізняється від справедливої вартості на дату балансу, доцільність проведення переоцінки визначає керівник підприємства відповідно до наказу шляхом створення експертної комісії підприємства.

Сума дооцінки залишкової вартості об'єкта основних засобів включається до складу додаткового капіталу, а сума уцінки – до складу витрат. При вибутті об'єктів основних засобів, які раніше були переоцінені, перевищення сум попередніх дооцінок над сумою попередніх уцінок включається до складу нерозподіленого прибутку з одночасним зменшенням додаткового капіталу.

21. Переоцінена первісна вартість та сума зносу об'єкта основних засобів визначається множенням відповідно первісної вартості і суми зносу об'єкта основних засобів на індекс переоцінки. Індекс переоцінки визначається діленням справедливої вартості об'єкта, який переоцінюється на його залишкову вартість. Якщо залишкова вартість об'єкта основних засобів дорівнює нулю, то його переоцінена залишкова вартість визначається додаванням справедливої вартості цього об'єкта до його первісної

Закінчення дод.А

**Характеристика діючої нормативно - правової бази з
обліку та оподаткування операцій з нематеріальними активами підприємства**

Нормативний документ	Короткий зміст документу	Використання у роботі
Господарський кодекс України України	визначає нормативні засади здійснення господарської діяльності підприємством	У розділі 1 при характеристиці підприємства
Податковий кодекс України	визначає засади податкового регулювання операцій з формування нематеріальних активів між контрагентами	У розділі 2 при дослідженні податкових аспектів виникнення нематеріальних активів підприємства
Цивільний кодекс України	визначає нормативні засади формування та регулювання відносин з приводу формування нематеріальних активів	У розділі 1 при характеристиці підприємства
Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» № 996 – XIV від 16.07.1999 р.	визначає правові засади регулювання, організації, ведення, бухгалтерського обліку та складання звітності в Україні. Він дає визначення нематеріальних активів та нематеріальних активів, розкриває мету та основні принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності	У розділі 1 при характеристиці системи обліку підприємства, особливостей обліку нематеріальних активів
Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13	визначаються мета, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів. Норми цього Національного положення (стандарту) застосовуються до фінансової звітності і консолідованої фінансової звітності юридичних осіб	У розділі 1 при характеристиці підприємства та аналізі фінансової звітності. Визначає особливості відображення інформації про нематеріальні активи у фінансовій звітності підприємства

<p>Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013 р. №433</p>	<p>у цих Методичних рекомендаціях розглядається питання розкриття інформації за статтями балансу</p>	<p>У розділі 1 при характеристиці підприємства. Визначає особливості відображення інформації про нематеріальні активи у фінансовій звітності підприємства</p>
<p>Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства та внесення змін до деяких наказів Міністерства фінансів України: Наказ Міністерства фінансів України від 27 червня 2013 року № 635</p>	<p>визначає рекомендації щодо облікової політики підприємства, в тому числі в сферу організації обліку нематеріальних активів підприємства</p>	<p>У розділі 2 при характеристиці системи документального оформлення виникнення нематеріальних активів підприємства</p>
<p>Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування: Наказ МФУ від 30.11.1999 р. №291</p>	<p>встановлює призначення і порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку, для узагальнення інформації про виникнення та оцінку нематеріальних активів підприємства</p>	<p>У розділі 1 при характеристиці підприємства. У 2-му розділі при розкритті особливостей фінансового обліку нематеріальних активів підприємства</p>
<p>Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 "Нематеріальні активи": Мінфін України; Наказ, Положення від 18.10.1999 № 242</p>	<p>регламентує порядок відображення в обліку нематеріальних активів підприємства</p>	<p>У розділі 2, 3 при характеристиці системи обліку нематеріальних активів підприємства</p>
<p>Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 (МСБО 38). Нематеріальні активи: IASB, Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012</p>	<p>регламентує порядок відображення в обліку нематеріальних активів підприємства</p>	<p>У розділі 2,3 при характеристиці системи обліку нематеріальних активів підприємства</p>
<p>Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 "Фінансові інструменти"</p>	<p>визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про нематеріальні активи та розкриття інформації про них у фінансовій звітності</p>	<p>У розділі 2, 3 при характеристиці системи обліку нематеріальних активів підприємства</p>

Продовження дод.Б

Інструкція застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, нематеріальних активів і господарських операцій підприємств і організацій №291 (Затверджена наказом Мінфіну України від 30.11.2008 р.)	встановлює призначення і порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку, для узагальнення інформації про виникнення та оцінку нематеріальних активів підприємства	У розділі 1 при характеристиці підприємства. У 2-му розділі при розкритті особливостей фінансового обліку нематеріальних активів
Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013 р. №433	Визначає правила заповнення форм фінансової звітності	Використано у розділі 2 для характеристики відображення нематеріальних активів у фінансовій звітності
Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 21 (МСБО 21). Вплив змін валютних курсів: IASB; Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012	Регламентує відображення впливу зміни валютних курсів на величину оцінки нематеріальних активів підприємства	Використано у розділі 1 при характеристиці оцінки нематеріальних активів підприємства
Міжнародний стандарт фінансової звітності 13 (МСФЗ 13). Оцінка справедливої вартості: IASB; Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2013	Регламентує відображення оцінки нематеріальних активів підприємства	Використано у розділі 1 при характеристиці оцінки нематеріальних активів підприємства
Положення (стандарт) бухгалтерського обліку - 6 "Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах" (Наказ Міністерства фінансів України від 28.05.99 №137). [5]	Визначається порядок виправлення помилок, внесення та розкриття інших змін у фінансову звітність.	Використано для визначення показників коригування даних у фінансовій звітності підприємств
Методичні рекомендації по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 29.12.2000 р. № 356	Дають рекомендації по узагальненню у реєстрах обліку інформації про наявність і рух активів, капіталу, нематеріальних активів та факти фінансово-господарської діяльності підприємств	Використовується для процедур оцінки нематеріальних активів підприємства
Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати"	Положення (стандарт) визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати на створення нематеріальних активів підприємства	Використовується для характеристики системи обліку на підприємстві у розділі 1

Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства та внесення змін до деяких наказів Міністерства фінансів України: Наказ Міністерства фінансів України від 27 червня 2013 року № 635	Визначає загальні методичні засади облікової політики по відношенню до нематеріальних активів	У розділі 2 при характеристиці системи обліку нематеріальних активів підприємства
---	---	---

Закінчення дод.Б

Додаток В

Спеціальна література з обліку та оподаткування операцій з нематеріальними активами підприємства

Джерело	Короткий зміст	Використання в роботі
Артеменко Н.В., та ін. Нематеріальні активи: основи бухгалтерського обліку та оцінки / Н.В. Артеменко, Н.В. Ширяєва // Вісник НТУ «ХПІ», - 2015. - № 25. - С. 95-99	Досліджено сутність нематеріальних активів та їх класифікацію	Наведено та охарактеризовано загально теоретичні положення аналізу сутності нематеріальних активів та їх класифікації
Банасько Т.М. Проблеми та перспективи дослідження нематеріальних активів в Україні / Т.М. Банасько // Економіст. - 2014. - № 2. - С. 30-33.	Визначено загальні проблеми та перспективи дослідження нематеріальних активів в Україні	Основна увага приділяється папярямкам дослідження нематеріальних активів
Бланк І.О. Управління фінансами підприємства: [навч. посібник] / І.О. Бланк. – К. : Знання, 2012. – 592 с.	Досліджено сутність та класифікацію нематеріальних активів	Надається визначення сутності нематеріальних активів, управлінського обліку та оцінки нематеріальних активів підприємства
Булат Г.В., та ін. Сутність нематеріальних активів та особливості організації їх обліку / Г.В. Булат, А.М. Камінська // Молодий вчений, 2014. - №5. – С. 67-69	Визначено загальні засади організації фінансового обліку нематеріальних активів підприємств	Розглянуто основні методичні засади фінансового обліку нематеріальних активів підприємства
Волинець О.О. Деякі проблеми класифікації нематеріальних активів підприємств ресторанного господарства / О.О. Волинець [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/2760/1/50.pdf	Розглянуто аналітичні процедури аналізу нематеріальних активів підприємства	Визначено основні процедури аналізу та оцінки нематеріальних активів підприємства на підприємствах

<p>Голов С.Ф., та ін. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами: Практик. Посібник / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко, І.Ю. Кравченко, Г.А. Ямборко та ін. – К.: Лібра, 2007. – с. 289</p>	<p>Досліджено інформаційну системи аналізу нематеріальних активів підприємства</p>	<p>Широко розкрито та охарактеризовано основні аспекти аналізу нематеріальних активів підприємства</p>
<p>Гуріна Н. В. Основні аспекти організації обліку нематеріальних активів у сучасних умовах господарювання / Н. В. Гуріна, С. В. Ющенко // ефективна економіка, 2016. - №12. - [електронний ресурс] – режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5339</p>	<p>Визначено засади аспекти організації обліку нематеріальних активів у сучасних умовах господарювання</p>	<p>Використано підходи науковця до організації обліку нематеріальних активів у сучасних умовах господарювання</p>
<p>Дутова Н., та ін. Актуальні проблеми обліку нематеріальних активів / Н. Дутова, Т. Чорна // Економіко-правова парадигма розвитку сучасного суспільства, 2017. - №1. – [електронний ресурс] – режим доступу: https://studlib.org.ua/index.php/eprs/article/view/104/101</p>	<p>Визначено загальні проблеми обліку нематеріальних активів</p>	<p>Наведено та охарактеризовано загально теоретичні положення обліку нематеріальних активів підприємства.</p>
<p>Ігліна З.О. Визначення «нематеріальні активи» в умовах застосування мсфз та концептуальної основи фінансової звітності / Scientificresearchesandtheirpracticalaapplication. Modernstateandwaysofdevelopment, 2015. - №12. - http://www.sworld.education/conference/year-conference-sw/the-content-of-conferences/archives-of-individual-conferences/dec-2015</p>	<p>Наведено поняття сутності «нематеріальні активи» в умовах застосування мсфз та концептуальної основи фінансової звітності</p>	<p>Охарактеризовано підходи до визначення змісту нематеріальних активів</p>
<p>Кірейцев Г. Г. Фінансова звітність підприємств та її аналіз / Г. Г. Кірейцев. - К: ЦУЛ, 2012. - 452 с.</p>	<p>Досліджено особливості організації та відображення нематеріальних активів у фінансовій звітності</p>	<p>Даються деякі роз'яснення щодо застосування підходів до організації та відображення нематеріальних активів у фінансовій звітності</p>

<p>Куцик П. О., та ін. Облікова концепція управління вартістю нематеріальних активів підприємства [Текст] : монографія / П. О. Куцик, І. М. Дрогобицький, З. П. Плиса, Х. І. Скоп. — Львів : Растр-7, 2016. - 268 с.</p>	<p>Досліджено особливості оцінки вартості нематеріальних активів підприємства</p>	<p>Основна увага приділяється порядку оцінки вартості нематеріальних активів підприємства на підприємстві</p>
<p>Мальшкін А.И. Финансовая отчетность предприятия: международные и национальные стандарты: [учебное пособие] / А. И. Мальшкін. – [2-е изд., доп. и испр.]. – Сумы : Університетська книга, 2011. – 158 с.</p>	<p>Визначено загальні засади організації фінансового обліку</p>	<p>Розкривають аспекти аналізу у відповідності до міжнародних стандартів</p>
<p>Момот Т. Управление активами предприятия / Т. Момот // Бизнесинформ. - 2013. - №11-12. - С. 97-99.</p>	<p>Досліджено інформаційну систему аналізу нематеріальних активів</p>	<p>В даній статті розкриваються практичні аспекти оцінки та обліку активів та капіталу (у т.ч. нематеріальних активів) підприємства відповідно до МСБО</p>
<p>Нападовська Л. В. Управлінський облік: суть, значення та рекомендації щодо його використання в практичній діяльності вітчизняних підприємств / Л. В. Нападовська // Бухгалтерський облік і аудит. - 2010. - №8-9. - С.50-62.</p>	<p>Досліджено інформаційну систему управлінського обліку нематеріальних активів</p>	<p>Розкривають теоретичні аспекти формування системи управлінського обліку нематеріальних активів</p>
<p>Орлов І.В. Система нематеріальних активів у праві та бухгалтерському обліку: порівняльний аспект / І.В. Орлов // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. - 2010. - № 4 (48). - С. 371 - 377.</p>	<p>Досліджено інформаційну систему аналізу комерційних операцій</p>	<p>Розглядаються питання методології і організації проведення економічного аналізу нематеріальних активів підприємства</p>
<p>Плекан М.В. Проблемні аспекти нематеріальних активів / М.В. Плекан // Науковий вісник Ужгородського університету, 2015. - №1. – С. 112-117</p>	<p>Визначено інформаційну систему аналізу комерційних операцій</p>	<p>Обґрунтовано особливості застосування контролінгу при аналізі нематеріальних активів підприємства</p>
<p>Побережець О.В. Ідентифікація та класифікація нематеріальних активів та проблеми їх визначення / О.В. Побережець, К.В. Іванова // Економіка: реалії часу. - 2012. - № 2(3). - С. 98-104.</p>	<p>Визначено загальні засади змісту та класифікації нематеріальних активів</p>	<p>Наведено та охарактеризовано загально теоретичні положення змісту та класифікації нематеріальних активів підприємства</p>

	підприємства	
--	--------------	--

Продовження дод.В

Расенко В.М. Особливості класифікації нематеріальних активів підприємства /В.М. Расенко // Вісник соціально-економічних досліджень. - 2012. - Вип. 2 (45). - С. 163 - 170.	Визначено загальні засади класифікації нематеріальних активів підприємства	Надається порядок класифікації нематеріальних активів підприємства
Сизоненко О.В. Класифікація нематеріальних активів з метою ефективного забезпечення виконання завдань бухгалтерського, управлінського обліку та аналізу / О.В. Сизоненко [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/SocGum/Menedzhment/2010_13/suzonenk.htm .	Досліджено особливості класифікації нематеріальних активів з метою ефективного забезпечення виконання завдань бухгалтерського, управлінського обліку та аналізу	Даються деякі роз'яснення щодо застосування підходів до класифікації нематеріальних активів
Скоп Х. Бухгалтерський облік нематеріальних активів: визнання та оцінка / Х. Скоп // Бухгалтерський облік і аудит. - 2013. - № 8. - С. 10-19.	Досліджено особливості управлінського обліку	Основна увага приділяється порядку організації управлінського обліку нематеріальних активів підприємства на підприємстві
Травінська С.І. Сутність категорії «нематеріальні активи» в бухгалтерському обліку молокопереробного підприємства / С.І Травінська //Інвестиції: практика та досвід. - 2013. - Вип. 21. - С. 100-105.	Визначено загальні засади організації фінансового обліку	Розкривають аспекти аналізу у відповідності до міжнародних стандартів
Фаріон В. Я. Економічна сутність та оцінка нематеріальних активів в Україні / В. Я. Фаріон, О. В. Задорожна // Менеджмент, маркетинг та логістика, 2012. - №4. - С. 86-91	Досліджено інформаційну системи аналізу комерційних операцій	Розкривають теоретичні аспекти контролю формування нематеріальних активів підприємства
Чуб. Ю.В. Сутність та еволюція теорії нематеріальних активів на сучасному етапі розвитку економіки / Ю.В. Чуб // Наукові праці полтавської державної аграрної академії, 2014. - №8. - С. 155-161	Досліджено інформаційну системи аналізу комерційних операцій	Розглядаються питання методології і організації проведення економічного аналізу нематеріальних активів підприємства
Шушакова І. К. Управлінський облік нематеріальних активів на вітчизняних підприємствах / І. К. Шушакова, О. Т. Олендій // Вісник Одеського національного	Визначено інформаційну системи аналізу комерційних операцій	Обґрунтовано особливості застосування контролінгу при аналізі нематеріальних активів підприємства

університету. Серія : Економіка. - 2014. - Т. 19, Вип. 2(6). - С. 135-140.		
--	--	--

Продовження дод.В

Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник для студентів спеціальності “Облік і аналіз” вищ. навч. закладів. – 6-те вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП “Рута”, 2009. – с. 321	Визначено загальні засади організації фінансового обліку	Основна увага приділяється порядку аналізу нематеріальних активів підприємства
Концептуальні основи застосування аналітичних процедур у процесі аналізу / Я. Гончарук, К. Редченко // Вісник ЛКА. - 2015. - № 16. - С. 392- 396.	Розглянуто аналітичні процедури обліку нематеріальних активів підприємства	Визначено основні особливості обліку нематеріальних активів підприємства
Управлінський облік: суть, значення та рекомендації щодо його використання в практичній діяльності вітчизняних підприємств / Л. В. Нападівська // Бухгалтерський облік і аналіз. - 2010. - №8-9. - С.50-62.	Досліджено особливості управлінського обліку	Даються деякі роз’яснення щодо застосування підходів управлінського обліку до оцінки нематеріальних активів підприємства.

Закінчення дод.В

Таблиця Г1

Кореспонденція рахунків з обліку операцій з безкоштовного отримання нематеріального активу

КЦУДГ1

№ пор.	Первинний документ	Зміст операції	Типова кореспонденція рахунків		Кореспонденція рахунків, яку застосовує підприємство		
			Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Договір дарування	Оприбутковано безоплатно отриманий нематеріальний актив	125	42	127	42	1200
2	Ел. документ в 1С «Закриття місяця»	Нарахована амортизація по нематеріальному активу	92	13	92	133	20
3	Ел. документ в 1С «Закриття місяця»	Визначено дохід за сумою амортизації нематеріального активу	42	74	42	74	20

		одночасно з її нарахуванням					
4	Ел. документ в 1С «Закриття місяця»	Віднесено на фінансові результати основної діяльності в кінці звітнього періоду суму нарахованої амортизації	79	92	791	92	20

Закінчення табл.Г1

Додаток Д
Таблиця Д1

Кореспонденція рахунків з обліку операцій з внесення нематеріального активу до статутного капіталу КЦУДГІ

№ пор.	Первинний документ	Зміст операції	Типова кореспонденція рахунків		Кореспонденція рахунків, яку застосовує підприємство		
			Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Договір дарування	Відображена заборгованість учасника (засновника) за внесками до статутного капіталу	46	40	46	40	500000
2	Протокол зборів засновників товариства	Внесений внесок до статутного капіталу у вигляді нематеріального активу (програмне забезпечення)	122	46	127	46	500000

Додаток Е
Таблиця Е1

Кореспонденція рахунків з обліку операцій зі списання нематеріального активу КЦУДГІ

№ пор.	Первинний документ	Зміст операції	Типова кореспонденція рахунків		Кореспонденція рахунків, яку застосовує підприємство		
			Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Відомість	Визначення залишкової	133	12	13	127	2400

	ОС-1	вартості нематеріального активу					
--	------	---------------------------------	--	--	--	--	--

Продовження дод.Е

2	Договір на передачу НА до статутного капіталу	1) внесення до статутного капіталу інших підприємств	14	12	14	127	2400
3	Договір на передачу НА до статутного капіталу	2) здійснення благодійного внеску	97	92	97	92	2400

Закінчення дод.Е

Додаток Ж

Способи комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності

Спосіб комерціалізації	Характеристика
Використання у власному виробництві	Використання об'єктів інтелектуальної власності вважається найефективнішим способом комерціалізації, оскільки весь прибуток, що генерується об'єктами інтелектуальної власності у процесі виробництва товарів або послуг, залишається на підприємстві
Внесення до статутного капіталу іншого підприємства	Дозволяє брати участь у організаційно-управлінських процесах і отримувати певні прибутки залежно від розміру вкладених прав. Тобто такого роду права становлять собою на сьогодні додаткову ринкову вартість підприємства і може бути формою участі у капіталі інших підприємств, приносячи в результаті реальну вигоду власникові
Інжиніринг	Надання послуг (виконання робіт) із складення технічних завдань, проектних пропозицій, проведення наукових досліджень і техніко-економічних обстежень, виконання інженерно-розвідувальних робіт з будівництва об'єктів, розроблення технічної документації, проектування та конструкторського опрацювання об'єктів техніки і технології, надання консультації та авторського нагляду під час монтажних та пусконаладжувальних робіт, а також надання консультацій, пов'язаних із такими послугами (роботами) [4]
Комерційна концесія	За договором комерційної концесії одна сторона (правоволоділець) зобов'язується надати другій стороні (користувачеві) за плату користування відповідно до її вимог комплексом належних цій стороні прав з метою виготовлення та (або) продажу певного виду товару та (або) надання послуг. Предметом договору комерційної концесії є право на використання об'єктів інтелектуальної власності (торговельних марок, промислових зразків, винаходів, творів, комерційних таємниць тощо), комерційного досвіду та ділової репутації [23]

Продовження дод.Ж

Технічна допомога	Об'єкт контракту - невідчутний товар - технічні послуги, виконання досліджень, навчання та підготовка кадрів, наявність елементів інжинірингових послуг, підрядних робіт, контрактів на оренду приладів та інструментів
Лізинг	Дозволяє надавати право користування обладнанням, приладами, верстатами, які виконані на винахідницькому рівні і охороняються відповідним охоронним документом

*побудовано за матеріалами [35]

Закінчення дод.Ж

Додаток 3

Оборотно-сальдова відомість по рахунку 12 за 2018 р.

Виведені дані: БО (дані бухгалтерського обліку)

Рахунок	Сальдо на початок періоду		Обороти за період		Сальдо на кінець періоду	
	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
12	3 864 138,38			35 304,82	3 828 833,56	
127	3 864 138,38			35 304,82	3 828 833,56	
Разом	3 864 138,38			35 304,82	3 828 833,56	

